

ANALÝZA DEMOGRAFICKÉHO, SOCIÁLNÍHO A EKONOMICKÉHO VÝVOJE LIBERECKÉHO KRAJE V LETECH 2000 – 2003

ÚVOD

Zpracovaný materiál předkládá pokud možno komplexní pohled na demografický, sociální a ekonomický vývoj kraje od roku 2000, tedy od roku, kdy kraj v této podobě vznikl. Kraje byly zřízeny ústavním zákonem č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků. Tímto zákonem, který nabyl účinnosti 1. ledna 2000, bylo území České republiky rozděleno do 14 krajů.

Analýza vychází především z dat shromažďovaných Českým statistickým úřadem. Jsou v ní však obsaženy rovněž poznatky ze statistických zjišťování, která jsou organizována jinými rezorty. Rozsah této analýzy samozřejmě neumožňuje podrobně se věnovat všem oblastem. Proto bychom chtěli upozornit na Statistickou ročenku Libereckého kraje, která bude vydána ve 4. čtvrtletí letošního roku a bude obsahovat rozsáhlé údaje nejen o vývoji celého kraje v posledních letech, ale také mezikrajová a meziokresní srovnání a vybrané údaje o správních obvodech obcí s rozšířenou působností, městech a základní údaje i o jednotlivých obcích. Krajská reprezentace ČSÚ má kromě toho k dispozici poměrně rozsáhlé databáze, z nichž lze podle přání zákazníka vybírat data v nejrůznějších kombinacích.

CHARAKTERISTIKA KRAJE

Území Libereckého kraje se rozkládá na severu České kotliny a pokrývá východní část Lužických hor, Jizerské hory a západní Krkonoše s Krkonošským podhůřím. Severní hranice je současně i státní hranicí, v délce 20 km přiléhá k této hranici SRN – spolková země Sasko – okres Löbau-Zittau, 130 km tvoří hranice s Polskem – Dolnoslezským vojvodstvím. Východním sousedem je kraj Královéhradecký, na jihu leží kraj Středočeský a na západě kraj Ústecký. Okresy Česká Lípa, Jablonec nad Nisou a Liberec spolu s celým Ústeckým krajem tvořily v letech 1960 – 1999 jeden kraj – Severočeský (okres Semily územně náležel k Východočeskému kraji).

Počátkem devadesátých let byla navázána přeshraniční spolupráce s obcemi Saska a s obcemi na polské straně a byl ustaven Euroregion Neisse-Nisa-Nysa, v rámci kterého se úspěšně rozvíjí spolupráce v nejrůznějších oblastech.

Rozloha Libereckého kraje činí 3 163 km², tj. 4 % rozlohy ČR. Je to druhá nejmenší rozloha po hlavním městě Praze. Lesní pozemky pokrývají téměř 44 % celkové plochy kraje (o třetinu víc než průměr ČR), což je nejvíc ze všech krajů. Zemědělské půdy je necelých 45 % (nejméně mimo hlavního města Prahy), plocha orné půdy s 23 % rozlohy je druhá nejmenší před posledním krajem Karlovarským.

Liberecký kraj je složen ze 4 okresů – Česká Lípa, Jablonec nad Nisou, Liberec a Semily. Jeho 216 obcí má průměrnou rozlohou 14,64 km² a průměrný střední stav obyvatel 1 977 v roce 2003. Oba dva tyto parametry jsou lehce nad středními hodnotami naší republiky, počet obcí je třetí nejnižší mezi kraji ČR. V obcích s méně než 500 obyvateli žije málo přes 5 % obyvatel a tento podíl od roku 1995 pozvolna klesá. Podobně klesá i podíl obyvatel v obcích s více než 10 tisíci obyvateli, který je nižší než je republikový průměr. Největším městem je sídlo kraje s počtem obyvatel 97 770 – tj. 22,9 % obyvatel kraje. Liberec je tak pátou největší krajskou metropolí ze 12 krajů ČR bez hl. m. Prahy a Středočeského kraje. Nejmenší obcí jsou Častolovice v okrese Česká Lípa s 55 obyvateli.

Liberecký kraj se v současné době skládá z 10 správních obvodů obcí s rozšířenou působností o rozloze od 74 do 862 km² a lidnatostí 12 až 134 tis. obyvatel.

Kraj není vázán na velké podniky, má silný zpracovatelský průmysl a širokou paletu průmyslových odvětví, dostupnou a dostatečně dimenzovanou síť škol všech stupňů a dobrou ekologickou situaci. Je zde vysoký potenciál v podmínkách i službách cestovního ruchu. Rozvíjející se automobilový průmysl absorboval pracovní síly z textilního průmyslu, který v posledních letech zaznamenal útlum, a stlačil tak úroveň nezaměstnanosti. Vzdělanostní úroveň obyvatelstva je lehce pod republikovým průměrem, naopak nad průměrem ČR je podíl maturantů chtějících dále studovat. V kraji je poměrně hustá silniční síť s výhodným spojením s Prahou. Životní prostředí kraje je jedno z nejlepších v rámci celé republiky a kvalita ovzduší se trvale zlepšuje. Kraj se vyznačuje rozsáhlým chráněným územím, řadou turisticky a rekreačně atraktivních oblastí, které lákají k návštěvám nejen domácí, ale také zahraniční turisty.

DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

V Libereckém kraji žilo ke konci roku 2003 celkem 427 722 obyvatel. Během tohoto roku počet obyvatel vzrostl o 401 obyvatele. V časovém intervalu 2000 – 2003 se však počet obyvatel kraje snížil o 1 399 osob, tj. o 0,3 %. Ke dni sčítání v roce 2001 došlo k významné změně metodiky. Na základě doporučení Evropské unie se do celkového počtu obyvatel začali nově započítávat cizinci s dlouhodobým pobytem (tj. s pobytem na základě víza nad 90 dnů) a cizinci s azylem. Tato změna metodiky ovlivnila významně nejen údaje o počtu obyvatel, ale také statistiku o stěhování.

Po roce 1990 došlo k zásadním změnám v populačním chování obyvatelstva kraje. Byly zaznamenány zcela odlišné trendy ve srovnání s předchozími obdobími. Pronikavě se snížil počet narozených dětí, poklesla sňatečnost (odkládání uzavření sňatku do vyššího věku), zvýšil se počet dětí narozených mimo manželství, snížil se i počet umělých přerušování těhotenství, kojenecká úmrtnost a úmrtnost osob v poproduktivním věku.

Věkové složení obyvatelstva v sobě odráží předchozí demografický vývoj včetně migračních procesů. Podíl obyvatel ve věku 0 – 14 let se mezi roky 2000 a 2003 snížil z 16,9 % na 15,9 %. Prohlubuje se proces stárnutí obyvatelstva kraje. Podíl obyvatel ve věku nad 60 let se ve sledovaném období zvýšil ze 17,1 % na 17,9 %, současně se však důchodovému věku přibližují ročníky narozené v průběhu poválečného babyboomu. Stále se udržují rozdíly ve věkovém složení okresů

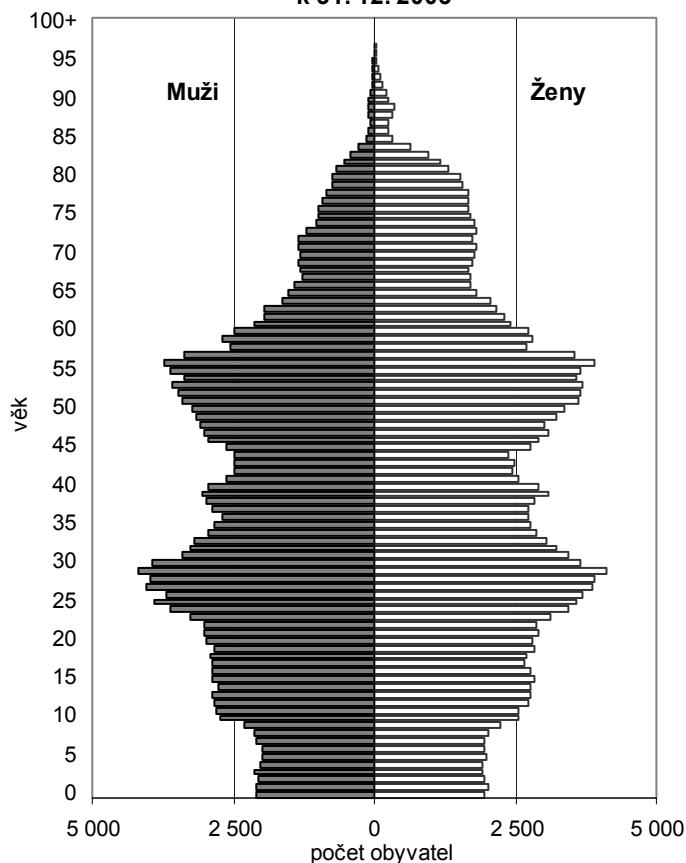
(okresem s nejmladší věkovou strukturou je okres Česká Lípa, s nejstarší okres Semily). Věková struktura Libereckého kraje ukazuje i vyšší zastoupení žen v populaci starých osob, které je dáno biologickými rozdíly mezi oběma pohlavími a také válečnými ztrátami.

V posledních letech se v populačním chování obyvatel výrazně projevuje odkládání sňatku do vyššího věku, stejně tak jako plánování narození dítěte. Očekávání narození dítěte už není důvodem k nezbytnému sňatku partnerů. V roce 2003 bylo v Libereckém kraji uzavřeno 2 067 sňatků, tj. 4,8 sňatků na 1 000 obyvatel. Podíl svobodných v populaci obyvatel starších 15 let se v období mezi posledními dvěma sčítáními zvýšil z roku 1990 na rok 2001 z 20,4 % na 25,7 %. Největší změna v podílu svobodných se projevila ve věku 20 - 29 let. Zvýšení počtu svobodných doprovází snížení počtu obyvatel žijících v manželství. Podíl sezdaných v populaci starší 15 let v Libereckém kraji klesl ze 61,3 % v roce 1991 na 53,5 % v roce 2001. Pokles se výrazně projevil především u osob ve věku do 40 let. Podíl rozvedených za stejné období v Libereckém kraji vzrostl z 8,8 % na 11,3 %. K nárůstu podílu rozvedených v populaci došlo především ve vyšších věkových skupinách. Z hlediska vývoje sňatečnosti v Libereckém kraji jsou významným prvkem i nesezdaná soužití, kdy partneri spolu fakticky žijí, ale neuzavřeli právní sňatek. Jejich počet zřetelně vzrůstá.

Počet rozvodů dlouhodobě stoupá. V roce 2000 bylo rozvedeno v Libereckém kraji 1 307 párů, v roce 2003 již 1 504 manželských párů. Ukazatel rozvody na 1 000 obyvatel dosáhl v minulém roce úrovně 3,5 ‰ a rozvodový index (rozvody na 100 sňatků) hodnoty 72,8.

V polovině devadesátých let se pokles úrovně plodnosti v Libereckém kraji zastavil. Počty živě narozených zůstávají na nízkých hodnotách. Od roku 1994 je počet živě narozených dětí nižší než počet zemřelých. V roce 2000 se v kraji živě narodilo 4 090 dětí a v roce 2003 4 045 dětí, tj. 9,5 živě narozených na 1000 obyvatel. Nejlépe popisuje proces rození ukazatel úhrnná plodnost. Představuje počet dětí, které se narodily souboru 1 000 žen během celého reprodukčního věku. V letech 2000 a 2003 dosahovala v Libereckém hodnoty 1,2. V porovnání s údaji za Českou republiku vykazuje kraj lepší úroveň plodnosti.

Věková struktura obyvatelstva Libereckého kraje
k 31. 12. 2003

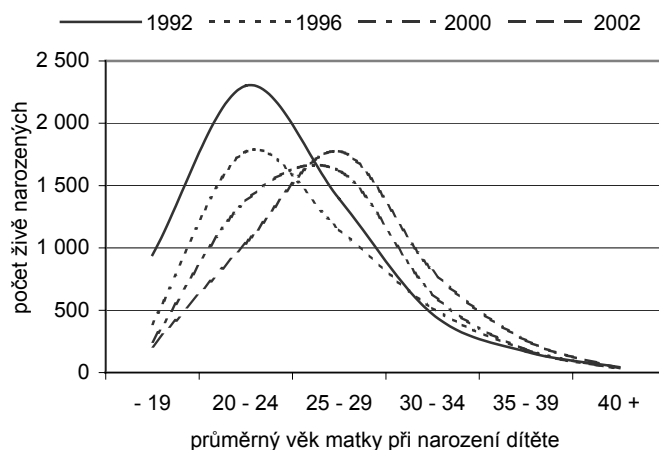

V posledních letech se stále více projevuje trend odkládání narození dítěte do vyššího věku matky. Získání vyššího vzdělání a určité pracovní praxe, dosažení profesionální kariéry a také možnost cestování a získávání zkušeností v zahraničí se stalo významným pro budoucí život člověka. Důležitým faktorem je i zvyšování podílu narozených dětí mimo manželství. Podíl narozených mimo manželství na 100 narozených celkem se od 2000 do roku 2003 zvýšil z 28,6 % na 34,3 %.

V první polovině devadesátých let došlo k prudkému poklesu úrovně potratovosti. Počet potratů do roku 1995 poklesl na 2 922, což odpovídá počtu 6,8 potratů na 1 000 obyvatel a 69,9 potratů na 100 narozených. V roce 2000 bylo vykázáno v Libereckém kraji 2 400 potratů a v roce 2003 již jen 2 127 potratů, tj. 5,0 potratů na 1 000 obyvatel a 52,5 potratů na 100 sňatků. Tento vývoj nastal právě s rychlým vývojem antikoncepčních prostředků, se zlepšením jejich dostupnosti a rozšířením povědomí o nich.

V průběhu posledního desetiletí se výrazně změnila úmrtnostní podmínky v celé České republice. Rychle se začala zlepšovat zdravotní a sociální péče, péče o starší a nemohoucí občany, zlepšila se úroveň zdravotnické techniky, mnoho lidí změnilo svůj způsob života, stát začal vnímat potřebu věnovat pozornost péči o životní prostředí. Došlo k viditelnému snížení kojenecké úmrtnosti, tedy k snížení podílu zemřelých do jednoho roku na počtu živě narozených. Úroveň kojenecké úmrtnosti dosáhla v roce 2003 hodnoty 3,7, která je srovnatelná s vyspělými státy. Současně došlo k zřetelnému poklesu úmrtnosti osob ve středním věku.

**Živě narození podle věku matky
v Libereckém kraji**

Základní demografické údaje za Liberecký kraj

	2000	2001	2002	2003		2000	2001	2002	2003
Stav obyvatel k 31. 12.	429 121	427 396	427 321	427 722	Sňatky	2 458	2 362	2 425	2 067
z toho ženy	220 199	219 424	219 434	219 506	na 1 000 obyvatel	5,7	5,5	5,7	4,8
Podíl obyvatel ve věku					Rozvody	1 307	1 448	1 466	1 504
0 - 14	16,9	16,6	16,3	15,9	na 1 000 obyvatel	3,0	3,4	3,4	3,5
15 - 65	70,2	70,6	70,9	71,3	na 100 sňatků	53,2	61,3	60,5	72,8
65 a více	12,9	12,8	12,8	12,8	Potraty	2 400	2 299	2 217	2 127
Index stáří (65+/0-14)	76,1	77,2	78,5	80,5	z toho umělé př. těhot.	1 786	1 662	1 552	1 429
Průměrný věk obyvatel	38,1	38,4	38,6	38,9	Potraty na 100 naroz.	58,6	57,1	53,4	52,5
z toho muži	36,5	36,8	37,1	37,4	Přirozený přírůstek	-436	-342	-341	-415
ženy	39,5	39,8	40,1	40,3	na 1 000 obyvatel	-1,0	-0,8	-0,8	-1,0
Živě narození	4 090	4 013	4 132	4 045	Přistěhovalí	3 264	3 508	4 729	5 303
na 1 000 obyvatel	9,5	9,4	9,7	9,5	na 1 000 obyvatel	7,6	8,2	11,1	12,4
Zemřelí celkem	4 526	4 355	4 473	4 460	Vystěhovalí	2 719	4 017	4 463	4 487
z toho: do 1 roku	20	15	23	15	na 1 000 obyvatel	6,3	9,4	10,4	10,5
Zemřelí na 1 000 obyvatel	10,5	10,2	10,5	10,4	Přírůstek stěhováním	545	-509	266	816
Kojenecká úmrtnost	4,9	3,7	5,6	3,7	na 1 000 obyvatel	1,3	-1,2	0,6	1,9
Novorozenecká úmrtnost	3,2	2,0	3,4	2,2	Celkový přírůstek	109	-851	-75	401
					na 1 000 obyvatel	0,3	-2,0	-0,2	0,9

Vývoj úmrtnosti a velikost některých ukazatelů úmrtnosti jsou ovlivněny věkovou strukturou obyvatelstva a různou pravděpodobností úmrtí v jednotlivých věkových skupinách. Biologicky jsou dány různé pravděpodobnosti úmrtí pro muže a ženy v jednotlivých věkových skupinách. Poměr pohlaví při narození je biologicky dán na přibližně 106 chlapců na 100 dívek. V průběhu života mají však muži stále vyšší pravděpodobnost úmrtí než ženy. Pravděpodobnost úmrtí je vysoká při narození dítěte a od tohoto dne se snižuje, na začátku puberty začíná tato pravděpodobnost opět růst a stoupá až do nejvyšších věkových skupin. Biologická odlišnost v úmrtnostních poměrech mužů a žen je příčinou vyšší naděje dožití žen než

mužů. Střední délka života, tzn. naděje dožití dosahovala v průměru v letech 1999 – 2000 v Libereckém kraji u mužů 70,94 let a u žen 77,38, v letech 2002 – 2003 dokonce 71, 65 let pro muže a 78,11 let pro ženy. Na stále se zvyšující naději dožití má příznivý vliv snížení kojenecké úmrtnosti, snížení úmrtnosti obyvatelstva ve středním věku a současně zlepšení péče o staré občany. Současně však stále se snižující úroveň úmrtnosti provázená prudkým poklesem plodnosti v posledním desetiletí s sebou čím dál tím důrazněji přináší nový společenský jev, kterým je stárnutí obyvatelstva. Tuto skutečnost podporuje i zvyšování průměrného věku populace Libereckého kraje. Do roku 2000 průměrný věk všech mužů v kraji vzrostl na 36,5 let a v loňském roce dosáhl úrovně 37,4 let. Průměrný věk žen dosahoval ještě v roce 2000 39,5 let a jeho hodnota v roce 2003 činila 40,3 let.

Nejčastější příčinou úmrtí jsou v současnosti nemoci oběhové soustavy. V Libereckém kraji v roce 2003 do této skupiny bylo zařazeno 49,2 % úmrtí, pro srovnání v celé České republice 52,2 %, v okrese Česká Lípa 46,8 % (nejméně z Libereckého kraje) a v okrese Semily 52,3 % (nejvíce z Libereckého kraje). V rámci této skupiny jsou nejčastější příčinou úmrtí cévní nemoci mozku, ostatní formy ischemické choroby srdeční a infarkt myokardu. Na následky novotvarů zemřelo v roce 2003 v Libereckém kraji 28,7 % všech zemřelých (v České republice 26,4 %).

Pokud jde o migraci, její výše v devadesátých letech poklesla a stala se tak méně významným činitelem ve vývoji kraje a okresů. Na vývoj vnitřní migrace v posledním desetiletí má významný vliv bytová a ekonomická situace regionu, jeho dopravní infrastruktura a diferenciací životních podmínek obyvatelstva. Rozdíly v dostupnosti bydlení se značně prohloubily. Došlo k obrácení hlavních migračních směrů. V dřívějších letech ztrácely především malé obce a získávala velká a střední města. V posledních letech se tento trend otočil. Téměř všeobecně obce s více než 10 000 obyvateli, co do počtu obyvatel, ztrácejí a naopak menší obce migračně získávají. V současném světě, kde téměř každá rodina vlastní alespoň jeden automobil, se začíná prosazovat bydlení na okrajích větších měst a v jejich satelitních obcích.

Základní údaje o Libereckém kraji a vybraných městech

	Počet obyvatel k 31.12.			Přirozený přírůstek			Přírůstek stěhováním		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Liberecký kraj celkem	427 396	427 321	427 722	-342	-341	-415	-509	266	816
z toho města	335 366	334 284	333 724	-125	-136	-214	-1 432	-946	-346
v tom									
Česká Lípa	39 218	39 033	38 841	64	87	120	-197	-272	-312
Jablonec nad Nisou	45 031	44 991	44 878	-7	-18	-8	-279	-22	-105
Liberec	98 380	97 677	97 770	-59	-58	-58	-743	-645	151
Nový Bor	12 288	12 183	12 171	-26	-25	12	-42	-80	-24
Semily	9 207	9 148	9 040	-5	-7	-47	-63	-52	-61
Turnov	14 465	14 468	14 507	-23	-41	-44	-34	44	83
ostatní města	116 777	116 784	116 517	-69	-74	-189	-74	81	-78
z toho vesnické obce	92 030	93 037	93 998	-217	-205	-201	923	1 212	1 162

V průběhu posledních tří let, po metodické změně v zjišťování počtu obyvatel, vesnické obce dohromady vykázaly celkový přírůstek obyvatelstva. V roce 2002 dokonce pouze tři vesnické obce v rámci Libereckého kraje dosáhly negativního migračního salda. Ve městech Libereckého kraje se v součtu v roce 2003 narodilo o 214 dětí méně než celkem zemřelo osob. Přesto se našla města, která v tomto roce vykázala významný přírůstek přirozenou měnou. Jsou jimi: Česká Lípa, Stráž pod Ralskem, Jilemnice, Chrástava, Smržovka a Zákupy. V 16 městech z 36 měst Libereckého kraje v roce 2003 převážil počet přistěhovalých a tato města tak měla kladná migrační salda. Patří mezi ně mimo jiné Zákupy, Hejnice a Velké Hamry. Dohromady však města v roce 2003 ztratila stěhováním 346 osob.

Ke konci roku 2003 publikoval Český statistický úřad výsledky projekce vývoje obyvatelstva do roku 2050. Jednotlivé projekce za kraje v souhrnu za celou Českou republiku odpovídají očekávanému vývoji podle scénáře střední varianty republikové projekce. Je třeba zdůraznit, že projekce za kraje byla vypočtena bez vlivu vnitřní i zahraniční migrace a ukazuje tedy hypotetický vývoj počtu a složení obyvatelstva krajů, ovlivněný pouze přirozenou měnou obyvatel.

Projekce vývoje obyvatelstva Libereckého kraje, s ohledem na budoucí vývoj porodnosti a úmrtnosti a za absence migrace, očekává do roku 2050 pokles počtu obyvatel kraje z 427 321 v roce 2002 na přibližně 350 tisíc obyvatel. V souladu s touto projekcí lze očekávat výrazné zvýšení podílu osob ve věku nad 65 let a tomu odpovídající pokles podílu obyvatel v produktivním věku (15 – 64 let) a pokles dětské složky obyvatelstva do 14 let z 16 % na 13,3 %. Projekce za Liberecký kraj předpokládá vzestup úrovně ukazatele úhrnná plodnost, tj. průměrného počtu dětí narozených jedné ženě ve věku 15 – 49 let. Avšak z důvodu

postupného snižování podílu žen ve věkové skupině 15 – 49 let v populaci kraje v jednotlivých letech je očekáváno postupné snižování počtu žen v reprodukčním věku, a proto je reálné očekávat další snižování počtu narozených dětí. Projekce vývoje obyvatelstva přepokládá výrazné prodloužení naděje dožití pro muže i pro ženy (zvýšení naděje dožití do roku 2050 u mužů na 78,3 let a u žen na 84,4 let) a zlepšení úmrtnostních podmínek pro obě pohlaví.

Projekce vývoje obyvatelstva Libereckého kraje do roku 2050 (střední varianta)

Projekce byla spočítána bez migrace

Věk	2005	2010	2015	2020	2030	2040	2050
Obyvatelstvo celkem	425 952	423 512	419 603	414 144	397 478	375 880	352 836
v tom:							
ve věku 0 - 14	15,3	14,5	14,6	14,4	13,4	13,1	13,3
ve věku 15 - 65	71,6	71,0	67,4	65,1	64,0	60,1	55,6
ve věku 65 a více	13,0	14,5	17,9	20,5	22,6	26,8	31,1
Živě narození	4 251	4 128	3 928	3 717	3 324	3 234	2 945
Zemřelí	4 641	4 734	4 845	4 941	5 277	5 488	5 286
Přirozený přírůstek	-390	-606	-917	-1 224	-1 953	-2 254	-2 341
Živě narozených na 1000 obyvatel	10,0	9,7	9,4	9,0	8,3	8,6	8,3
Úhrnná plodnost	1,28	1,35	1,42	1,50	1,65	1,66	1,67
Zemřelých na 1000 obyvatel	10,9	11,2	11,5	11,9	13,2	14,6	14,9
Naděje dožití							
při narození - muži	71,6	72,3	73,1	73,8	75,3	76,8	78,3
- ženy	78,2	78,9	79,6	80,3	81,7	83,0	84,4

BYDLENÍ

Stav, vývoj a úroveň domovního a bytového fondu je pravidelně v desetiletých intervalech zjišťován sčítáním lidu, domů a bytů. Poslední údaje jsou k dispozici z roku 2001 a současně s nimi i základní data z minulých sčítání přepočtená na územní strukturu Libereckého kraje v roce 2001.

Vývoj domovního fondu v Libereckém kraji

	1961	1970	1980	1991	2001
Domy úhrnem	.	79 544	82 353	79 819	84 883
trvale obydlené	70 617	68 397	66 455	64 306	66 347
z toho rodinné	60 665	56 268	52 523	50 812	55 014
neobydlené	.	11 147	15 898	15 513	18 536
z toho sloužící k rekreaci	.	6 344	13 149	10 181	12 919
Podíl domů vybavených (v %):					
plynem ze sítě	.	16,6	19,4	23,1	40,5
veřejným vodovodem	.	56,4	67,6	77,8	81,8
přípojkou na kanalizaci		21,7	28,0	34,1	43,4

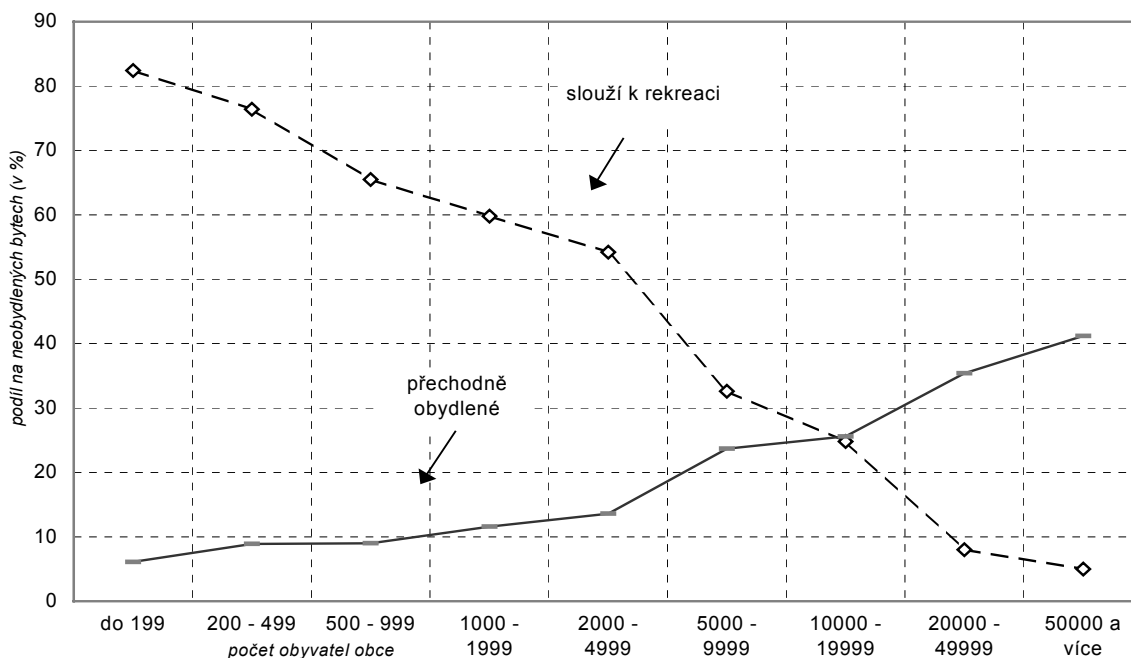
Od minulého sčítání v roce 1991 vzrostl v Libereckém kraji celkový počet domů k bydlení o 5 604 domy (6,3 %), a to vlivem nárůstu rodinných domů při současném úbytku bytových a ostatních domů. Vedle intenzivnější nové výstavby rodinných domů byl tento nárůst částečně ovlivněn i rozdíly v metodice sčítání 2001 a 1991. Ve struktuře domů převažují v kraji z 86 % rodinné domy, 11 % připadá na bytové a 3 % na ostatní domy. Z hlediska obydlenosti bylo v roce 2001 v kraji 78,2 % sečtených domů obydlených a 21,8 % domů neobydlených. V dlouhodobé časové řadě obydlených domů jednoznačně ubývá a naopak roste počet neobydlených domů – od roku 1970 o více než 7 tisíc, tj. o 66 %. Z téměř 96 % se jedná o rodinné domy a hlavním důvodem neobydlenosti je jejich užívání pouze k rekreaci. Výrazné změny od roku 1991 nastaly ve vlastnictví domů ve prospěch soukromého sektoru, ve vlastnictví bytových domů vznikly v rámci privatizace i nové formy vlastnictví. Průměrné stáří obydlených domů v kraji v roce 2001 činilo 54,5 let, průměr za republiku dosáhl 46,9 let a nejmladší domy ve Zlínském kraji měly v průměru 41,0 let. Úroveň technické vybavenosti domů se trvale zvyšuje, v posledním desetiletí nejvíce v připojení na zemní plyn a veřejnou kanalizaci.

Vývoj bytového fondu v Libereckém kraji

	1961	1970	1980	1991	2001
Byty úhrnem	.	134 897	163 845	174 710	189 241
trvale obydlené	119 253	123 565	143 681	155 363	161 830
neobydlené	.	11 332	20 164	19 347	27 411
z toho:					
obydlené přechodně	4 929
sloužící k rekreaci	.	6 451	13 337	10 229	13 354
nezpůsobilé k bydlení	.	346	560	1 215	1 859
Počet osob					
na 1 trvale obydlený byt	3,21	3,08	2,85	2,72	2,61
na 1 obytnou místnost (8 a více m ²)	1,64	1,42	1,18	1,02	0,98
Obytná plocha v m ² na 1 osobu	12,4	13,6	15,4	17,1	18,7
Obytná plocha v m ² na 1 byt	39,9	42,0	43,7	46,6	49,5
Počet obytných místností (8 a více m ²) na 1 byt	1,96	2,17	2,41	2,66	2,70

Bytů bylo v roce 2001 v kraji sečteno celkem 189 241, z toho 85,5 % trvale obydlených a 15,5 % neobydlených. Ve struktuře obydlených bytů došlo od roku 1991 k výrazným změnám. Snížil se podíl bytů v bytových domech. Rozhodující podíl bytů byl sečten v domech ve vlastnictví soukromých fyzických osob a tím i s právním užíváním bytu ve vlastním domě. Průměrné stáří bytového fondu činilo v kraji 44,1 let, přičemž nejmladší byty lze nalézt v okrese Česká Lípa (39,4 let) a nejstarší v okrese Liberec (47,3 let). V úhrnu republiky činil průměrný věk bytů 41,2 let. Přes veškeré problémy související s bydlením lze říci, že výsledky sčítání 2001 potvrdily zvyšující se kvalitu bydlení, i když dosažené úrovně jsou z různých hledisek rozdílné, např. dle druhu domu, velikosti obce, vlastnictví bytu apod.

Podíl přechodně obydlených bytů a bytů sloužících k rekreaci na počtu neobydlených bytů podle velikostních skupin obcí v Libereckém kraji

Vybavení domácností předměty dlouhodobé spotřeby a rekreačními možnostmi nelze přesně srovnávat, neboť při každém sčítání se soubor šetřených předmětů lišil. V roce 2001 uvedlo v kraji 49,8 % domácností osobní automobil, 43,6 % domácností pevnou telefonní linku a 22,9 % užívalo pevný i mobilní telefon. Méně domácností uvedlo využívání rekreačního objektu (15,0 %) a osobního počítače (14,0 %). Pro srovnání můžeme uvést, že v rámci kraje vykázaly v roce 1970 nejvyšší vybavenost osobním automobilem domácnosti v okrese Liberec (20,6 %), nejvyšší podíl domácností vybavených pevnou telefonní linkou vykázal v roce 1980 okres Jablonec n. N. (14,7 %) a možnost využívání rekreačního objektu uvedlo v roce 1970 v okrese Liberec jen 4,2 % domácností.

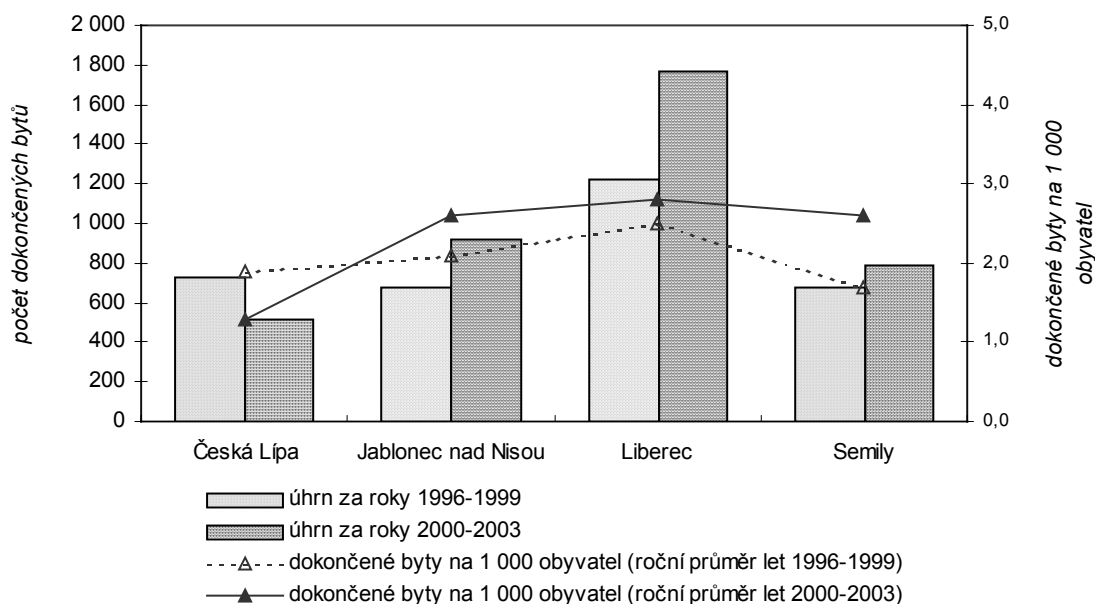
BYTOVÁ VÝSTAVBA

Vývoj bytové výstavby v Libereckém kraji v letech 2000 až 2003

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Počet zahájených bytů	1 135	917	1 400	1 838	161,9
z toho v rodinných domech	427	503	496	590	138,2
Počet rozestavěných bytů	4 375	4 478	4 840	5 547	126,8
z toho v rodinných domech	2 089	2 177	2 252	2 458	117,7
Počet dokončených bytů	1 001	869	983	1 143	114,2
z toho v rodinných domech	401	395	421	397	99,0
Počet dokončených bytů na 100 zahájených bytů	0,9	0,9	0,7	0,6	70,5
Počet dokončených bytů na 1 000 obyvatel	2,3	2,0	2,3	2,7	114,7
Průměrná obytná plocha dokončeného bytu v m ²	63,8	65,7	63,6	59,7	93,6
z toho bytu v rodinných domech	97,9	96,8	92,7	99,2	101,3

Po útlumu v devadesátých letech došlo v kraji v posledních letech k oživení bytové výstavby. V roce 2003 byly dokončeny ve všech formách a ve všech druzích objektů celkem 1 143 byty, což je o 142 byty (o 14,2 %) více než v roce 2000. Z hlediska struktury se na dokončených bytech nejvíce podílí byty v rodinných domech (téměř 35 %), následovány byty v bytových domech (téměř 33 %). Nástavby a přístavby k rodinným a bytovým domům představovaly v roce 2003 pouze 7 % všech dokončených bytů v kraji. Proti roku 2000 poklesl podíl dokončených bytů především v nástavbách a přístavbách (o 5,4 procentního bodu) a stejně tak i v rodinných domech o 5,4 procentního bodu. Současně vzrostl podíl bytů dokončených v domech s pečovatelskou službou z 6,5 % v roce 2000 na 12,2 % v roce 2003 a v nebytových objektech z 2,7 % v roce 2000 na 10,8 % v roce 2003. Ve sledovaném období se v kraji výrazněji zvyšoval počet zahájených bytů (61,9 %), což se promítlo v rozestavěnosti bytové výstavby. Ke konci roku 2003 bylo v kraji rozestavěno 5 547 bytů, tzn. o 26,8 % více než v roce 2000.

**Dokončené byty podle okresů Libereckého kraje
(úhrny za roky 1996-1999 a 2000-2003)**

V úhrnu let 2000 až 2003 bylo v kraji dokončeno celkem 3 996 bytů, ve srovnání s úhrnem předchozích čtyř let 1996 až 1999 to bylo o 695 bytů více (o 21 %). V období let 2000 až 2003 připadlo v průměru ročně na 1 000 obyvatel středního stavu celkem 2,3 dokončených bytů, v předchozím období let 1996 až 1999 to bylo v průměru ročně jen 1,9 bytů. Podíl kraje na celkovém počtu dokončených bytů v České republice se příliš neměnil, v roce 2003 činil 4,2 % a v roce 2000 4,0 %.

Z hlediska území Libereckého kraje bylo ve sledovaném období nejvíce bytů dokončováno v okresech Liberec (44,3 %) a Jablonec n. N. (23,0 %). Totéž platí i pro ukazatel intenzity bytové výstavby (porovnání počtu dokončených bytů s počtem obyvatel). Na 1 000 obyvatel středního stavu bylo v období 2000 – 2003

průměrně ročně v kraji dokončeno 2,3 bytu, v okrese Liberec to bylo 2,8 bytu a v okresech Jablonec n. N. a Semily 2,6 bytu. Okres Česká Lípa v bytové výstavbě zaostává, na 1 000 obyvatel zde bylo ročně v průměru dokončováno jen 1,2 bytu.

ZAMĚSTNANOST A MZDY

Ekonomicky aktivní obyvatelstvo, tvořící pracovní sílu, jsou osoby patnáctileté a starší, které splňují požadavky na zařazení mezi zaměstnané a nezaměstnané. Z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) vyplývá, že pracovní potenciál Libereckého kraje byl v roce 2000 tvořen 215,2 tisíci obyvateli. V roce 2003 bylo o 0,6 tisíc ekonomicky aktivních obyvatel méně než v roce 2000. Souvisí to s celkovým úbytkem obyvatelstva a s nárůstem počtu ekonomicky neaktivních obyvatel kraje. Podíl ekonomicky aktivních žen se v letech 2000 – 2003 pohyboval kolem 44 %, v populaci Libereckého kraje však ženy tvořily 51,3 %. Počet ekonomicky neaktivních obyvatel, tj. důchodců, studentů, dětí do 14 let a ostatních byl letech 2000 – 2003 konstantní a v roce 2003 dosáhl počtu 212,9 tisíc. Struktura ekonomicky neaktivních se zásadně neměnila. Největší část z nich tvořili důchodci (téměř každý druhý ekonomicky neaktivní obyvatel kraje je důchodce) a děti do 14 let.

Vývoj ekonomické aktivity (dle VŠPS) a průměrných mezd v Libereckém kraji v letech 2000 až 2003

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Obyvatelstvo celkem (v tis. osob)	429,0	427,8	427,4	427,6	99,7
v tom:					
ekonomicky aktivní (pracovní síla) (v tis. sob)	215,2	215,7	215,7	214,6	99,7
v tom:					
zaměstnaní v NH (v tis. osob)	201,9	202,3	205,5	201,5	99,8
nezaměstnaní (v tis. sob)	13,3	13,4	10,1	13,1	98,5
ekonomicky neaktivní (v tis. osob)	213,8	212,1	211,7	212,9	99,6
Obyvatelstvo ve věku 15 a více let celkem (v tis. osob)	355,8	356,1	357,0	358,5	100,8
Míra ekonomické aktivity podle věkových skupin a vzdělání (v %) celkem	60,5	60,6	60,4	59,9	-0,6¹⁾
z toho ve věku:					
15 - 19 let	14,1	10,4	9,2	11,0	-3,1 ¹⁾
20 - 24 let	67,9	68,4	63,7	58,1	-9,8 ¹⁾
25 - 29 let	80,7	75,5	76,0	76,3	-4,4 ¹⁾
35 - 39 let	88,2	88,0	90,5	93,1	4,9 ¹⁾
55 - 59 let	54,5	60,3	66,9	64,7	10,2 ¹⁾
60 - 64 let	18,6	22,1	19,9	26,4	7,8 ¹⁾
vzdělání:					
základní a bez vzdělání	31,6	28,6	27,7	22,8	-8,8 ¹⁾
střední bez maturity	72,9	73,3	72,4	70,8	-2,1 ¹⁾
střední s maturitou	68,8	69,8	66,7	67,3	-1,5 ¹⁾
vysokoškolské	74,6	78,4	77,9	76,2	1,6 ¹⁾
Průměrné hrubé měsíční mzdy zaměstnanců v Kč	12 119	13 184	14 109	15 106	124,6

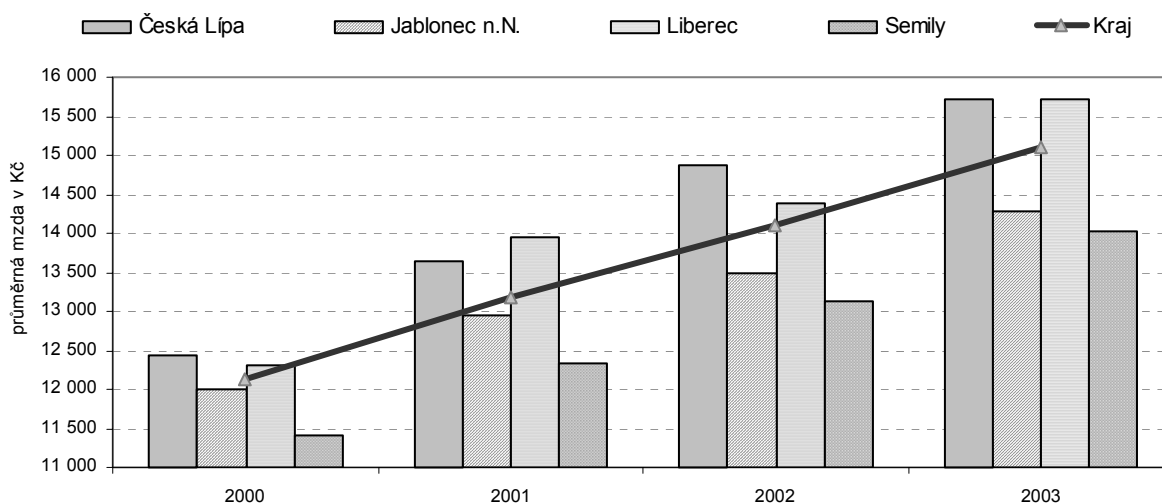
¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v procentních bodech

Míra ekonomické aktivity, vyjadřující podíl pracovní síly na počtu všech osob starších 15 let, klesla z hodnoty 60,5 % v roce 2000 na hodnotu 59,9 % v roce 2003. Příčinou je stárnutí obyvatelstva. Spolu s prodlužující se střední délkou života a velmi nízkou porodností se potenciální zdroje pracovních sil postupně snižují. Nejvýraznější úbytek nastal v nejmladších věkových kategoriích. Zatímco v roce 2000 bylo disponibilní pracovní silou více než 14 % mladých lidí ve věku 15 – 19 let a téměř 68 % ve věku 20 – 24 let, v roce 2003 klesl tento podíl na 11,0 % ve věku 15 – 19 let a na 58,1 % ve věku 20 – 24 let. Tento vývoj svědčí o tom, že mladí stále více preferují studium před nástupem do zaměstnání v tak útlém věku. Nejvyšší nárůst ekonomické aktivity nastal u obyvatel ve věku 55 – 59 let. Tento nárůst však souvisí s prodlužováním důchodového věku. Z hlediska vzdělání je nejvyšší míra aktivity u vysokoškoláků (76,2 % v roce 2003). Míra ekonomické aktivity klesá s klesajícím stupněm vzdělání: u středoškoláků se pohybuje kolem 70 %, u obyvatel se základním vzděláním nebo bez vzdělání nad 20 % a stále klesá, protože populace se základním vzděláním obecně ubývá a postupně se posunuje do vyšších věkových skupin, do kategorie důchodců, tj. ekonomicky neaktivních obyvatel.

Z výsledků výběrového šetření pracovních sil vyplynulo, že počet osob s jediným nebo hlavním zaměstnáním, tj. osob zaměstnaných v národním hospodářství (zahrnující i ozbrojené složky), se v roce 2000 pohyboval okolo 204,3 tisíc, v roce 2003 klesl počet zaměstnaných na 200,9 tisíc osob. Podle odvětví národního hospodářství více než jedna třetina všech zaměstnaných pracuje ve zpracovatelském průmyslu. V roce 2000 se jednalo o necelých 77 tisíc osob, v roce 2002 bylo v tomto odvětví zaměstnáno 79 tisíc osob, ale v roce 2003 jejich počet poklesl na 76,6 tisíc osob. Významné snížení počtu zaměstnaných vykazovalo odvětví stavebnictví, kde mezi roky 2000 a 2003 téměř došlo k poklesu o 22,3 % na 17,1 tisíc osob. V odvětví výroby a rozvodu elektřiny, plynu a vody ubylo za stejné období 20,7 % zaměstnanců, v ostatních veřejných, sociálních a osobních službách 29,5 % a odvětví těžby nerostných surovin 18,5 %. Počet zaměstnaných v odvětví obchod, opravy motorových vozidel a spotřebního zboží naopak výrazně rostl až na 22,2 tisíc osob v roce 2003 (nárůst mezi roky 2000 a 2003 činil 11,6 %). Z hlediska postavení v zaměstnání tvoří převážnou většinu zaměstnaných zaměstnanci (81,2 %), více než 13 % jsou pracující na vlastní účet a zbytek tvoří zaměstnavatelé, pomáhající rodinní příslušníci a členové produkčních družstev. Nejpočetnější skupinu zaměstnaných tvoří řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé a opraváři (téměř 50 tisíc, tj. 24,7 %), dále techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci (33 tisíc, tj. 16,4 %) a obsluha strojů a zařízení (27 tisíc, tj. 13,5 %). Téměř u 50 % zaměstnaných bylo uvedeno střední vzdělání bez maturity.

Průměrné mzdy zaměstnanců jsou zpracovávány v podnikatelské sféře za ekonomické subjekty s 20 a více zaměstnanci, v peněžnictví, pojišťovnictví a nepodnikatelské sféře bez ohledu na počet zaměstnanců. Územní třídění je provedeno podle sídla vykazujícího ekonomického subjektu - tzv. podniková metoda. Do odvětví (OKEČ) jsou údaje zařazovány podle převažující činnosti podniku. Ve sledovaném čtyřletém období se průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců kraje (za fyzické osoby) zvýšila o 24,6 % a v roce 2003 dosáhla výše 15 106 Kč. Nejlépe placeni byli zaměstnanci podniků, zabývající se zpracováním dat a souvisejícími činnostmi, kteří si v roce 2003 vydělali v průměru měsíčně 28 271 Kč. Na druhé straně průměrná měsíční mzda zaměstnanců v oděvním průmyslu činila pouze 9 326 Kč, což bylo pouze o 2 626 Kč více než minimální mzda stanovená v lednu 2004.

Vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy v Kč (fyzické osoby)
v Libereckém kraji a okresech

Převážná většina odvětví ekonomické činnosti vykazovala v průběhu let 2000 - 2003 výrazný nárůst ve výši průměrných mezd, od 16,0 % v odvětví zemědělství, myslivost a lesnictví po 37,8 % v oblasti zdravotnictví, sociální péče a veterinárních činností. V průmyslu, kde pracuje výrazně nejvyšší podíl zaměstnanců v kraji, vzrostla průměrná měsíční mzda v průběhu těchto čtyř let o 22,2 % na 15 546 Kč, ve stavebnictví o 16,7 % na 15 308 Kč a v odvětví obchodu, oprav motorových vozidel a výrobků pro osobní potřebu a převážně pro domácnost o 26,3 % na 14 399 Kč. V roce 2003 dosahovala průměrná měsíční mzda osob zaměstnaných v odvětví zemědělství, myslivost a lesnictví 11 547 Kč, v odvětví zdravotnictví, sociální péče a veterinární činnosti 15 607 a v odvětví veřejná správa a obrana, povinné sociální zabezpečení 16 292 Kč.

Zaměstnanci našeho kraje pobírali v roce 2003 zhruba 89 % průměrné hrubé měsíční mzdy v České republice, která činila 16 917 Kč. V porovnání 14 krajů se jedná o sedmou nejvyšší mzdu. Z hlediska okresního členění si v roce 2003 nejvíce v kraji vydělali zaměstnanci firem sídlících v okrese Česká Lípa (15 723 Kč) a bylo to o 26,5 % více než v roce 2000. Největší mzdový nárůst ve čtyřletém období zaznamenali zaměstnanci v okrese Liberec, a sice o 27,7 % na 15 716 Kč, tj. druhou nejvyšší mzdu v kraji.

Naopak nejpomaleji rostla mzda v okrese Jablonec nad Nisou (nárůst o necelých 20 % představovalo v roce 2003 mzdu 14 285 Kč).

Z výběrového zjišťování o peněžních a naturálních příjmech za rok 2002 – Mikrocensus 2002, které Český statistický úřad uskutečnil v březnu 2003, vyplynulo, že celkový (včetně naturálních příjmů) čistý roční příjem jednoho člena domácnosti v Libereckém kraji činil 92 257 Kč a při porovnání 14 krajů republiky zaujímal až páté místo. Tato hodnota je o 1 964 Kč nižší než činí průměr za Českou republiku a o 38 190 Kč nižší než v Praze, kde byl čistý příjem člena domácnosti 130 447 Kč. Stotisícová hranice byla překročena ještě pouze ve Středočeském kraji. V Libereckém kraji žilo 3,5 % domácností s čistými příjmy pod hranicí životního minima, v průměru v České republice žije pod touto hranicí 3,3 % domácností.

NEZAMĚSTNANOST

V Libereckém kraji, stejně jako v celé České republice, dochází k dlouhodobému růstu počtu uchazečů o zaměstnání registrovaných na úřadech práce, a tak i míry nezaměstnanosti. K 31. 12. 2003 dosáhla v Libereckém kraji úroveň 9,48 % (osmé místo v mezikrajském srovnání). V souvislosti s nárůstem počtu uchazečů se zvyšuje podíl uchazečů pobírajících příspěvek v nezaměstnanosti. Na druhou stranu se výrazně snížil počet volných pracovních míst, které jsou na úřadech práce nabízeny.

Vývoj nezaměstnanosti v Libereckém kraji v letech 2000 - 2003 k 31. 12. (dle údajů úřadů práce)

	2000	2001	2002	2003	index 2003/2000
Uchazeči o zaměstnání neumístění celkem	14 016	15 987	19 334	21 065	150,3
z celkového počtu uchazečů o zaměstnání					
ženy	7 320	8 136	9 832	10 942	149,5
občané se změněnou pracovní schopností (ZPS)	2 144	2 324	2 643	2 968	138,4
absolventi škol	1 671	2 123	2 177	2 037	121,9
Uchazeči o zaměstnání pobírající příspěvek před nástupem do zaměstnání	5 824	7 391	8 455	8 011	137,6
Registrovaná míra nezaměstnanosti v %	6,4	7,4	8,7	9,5	3,0 ¹⁾
Volná pracovní místa	3 649	2 677	1 908	1 785	48,9
z toho pro občany se ZPS	69	88	100	91	131,9
Počet uchazečů na 1 volné pracovní místo	3,8	6,0	10,1	11,8	307,2

¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v bodech

Od roku 2000 do konce roku 2003 poklesl podíl žen na celkovém počtu zaměstnanců, které se registrovaly na úřadech práce v Libereckém kraji, z 52,2 % na 51,9 %. Struktura nezaměstnanosti se z pohledu pohlaví obyvatel postupně vyrovnává. Za stejné období došlo k výrazné změně struktury uchazečů o zaměstnání s pohledu délky nezaměstnanosti. Podíl nezaměstnaných, registrovaných na úřadech práce méně než 3 měsíce, se velmi snížil z 31,5 % v roce 2000 na 25,0 % v roce 2003. Naopak se projevilo zřetelné zvýšení podílu registrovaných déle než jeden rok z 32,9 % v roce 2000 na 35,3 % v roce 2003. Struktura nezaměstnaných v Libereckém kraji podle věku se změnila mimo jiné v souvislosti s prodloužením věku odchodu do důchodu. Vzrostl podíl nezaměstnaných ve věku nad 50 let. V posledních letech lze pozorovat dvě období výrazně vyšších podílů nezaměstnaných podle věku, a to na začátku a na konci období ekonomické aktivity obyvatel.

Vývoj nezaměstnanosti v okresech Libereckého kraje k 31. 12. v letech 2000 - 2003

(dle údajů úřadů práce)

Okresy	Registrovaná míra nezaměstnanosti v %					Počet uchazečů na 1 volné místo			
	2000	2001	2002	2003	index ¹⁾ 2003/2000	2000	2001	2002	2003
Česká Lípa	6,7	7,6	9,2	10,0	3,3	5,3	7,4	11,3	14,9
Jablonec nad Nisou	4,9	6,2	8,2	8,2	3,3	3,9	7,5	11,0	11,2
Liberec	7,3	8,3	9,2	10,5	3,2	4,0	8,4	10,3	9,7
Semily	6,1	6,5	7,4	8,1	2,0	2,5	2,6	7,6	16,3

¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v bodech

Počet volných pracovních míst sledovaných úřady práce se od roku 2000 do roku 2003 snížil o 48,9 %. V roce 2000 bylo evidováno 3,8 uchazeče na jedno volné místo, k 31. 12. 2003 odpovídá hodnota tohoto ukazatele 11,8. Největší část volných pracovních míst byla na konci roku 2003 určena osobám s vyučením (58,9 %), s úplným středním vzděláním (17,9 %) a se základním vzděláním (17,8 %). Pro vysokoškolsky vzdělané osoby a osoby s vyšším odborným vzděláním bylo nabízeno jen 5,3 % volných pracovních míst.

**Porovnání vybraných ukazatelů nezaměstnanosti v Libereckém kraji
(dle výběrového šetření pracovních sil - VŠPS - v tis. osob) - 4. čtvrtletí**

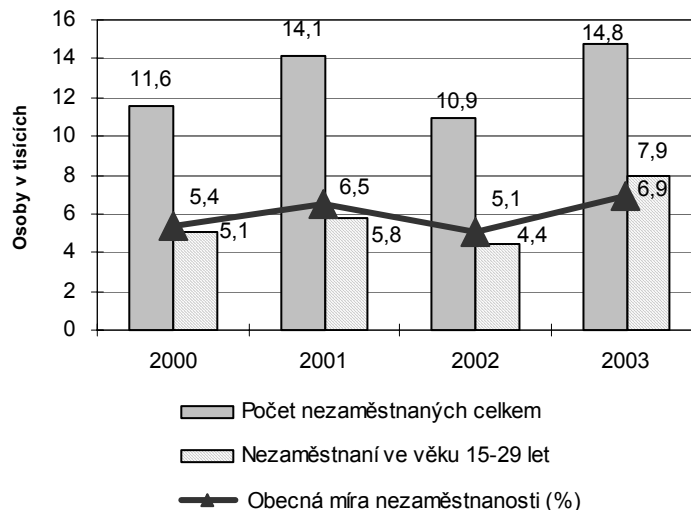
	2000	2001	2002	2003	index 2003/2000
Počet nezaměstnaných celkem	11,6	14,1	10,9	14,8	127,6
z toho ženy	5,9	8,5	6,4	9,1	154,2
Obecná míra nezaměstnanosti v %	5,4	6,5	5,1	6,9	1,5 ¹⁾
z toho ženy	6,0	8,7	6,8	9,5	3,5 ¹⁾
Nezaměstnaní ve věku 15-29 let	5,1	5,8	4,4	7,9	154,9

¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v bodech

Výsledky výběrového šetření pracovních (VŠPS) sil v Libereckém kraji, které je prováděno a zpracováváno podle mezinárodních doporučení ILO, vytváří o málo příznivější pohled na nezaměstnanost. Počet nezaměstnaných, zjištěný na základě tohoto šetření se od roku 2000 do roku 2003 zvýšil o 27,6 %, tj. na 14,8 tisíc osob. V roce 2000 činil podle výsledků VŠPS podíl nezaměstnaných žen 50,9 %, v roce 2003 tvořily nezaměstnané ženy již 61,5 % všech nezaměstnaných. Obecná míra nezaměstnanosti vzrostla od roku 2000 z 5,4 % na 6,9 % v roce 2003. Obecná míra nezaměstnanosti žen dosahuje vyšších hodnot: 6,0 % v roce 2000 a 9,5 % v roce 2003. V souvislosti s nárůstem podílu nezaměstnaných žen z celkového počtu nezaměstnaných se také zvýšil rozdíl mezi celkovou obecnou mírou nezaměstnanosti a obecnou mírou nezaměstnanosti žen.

Ve srovnání s údaji úřadů práce, jsou zjištěné hodnoty nezaměstnanosti podle VŠPS výrazně nižší. Nabízí se vysvětlení, že někteří registrovaní nezaměstnaní na úřadech práce jsou ekonomicky aktivní v šedé ekonomice. Obecná míra nezaměstnanosti je však zjišťována velmi odlišným způsobem ve srovnání s registrovanou mírou nezaměstnanosti. Obecná míra nezaměstnanosti se zjišťuje podle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO) a požadavků Eurostatu a za nezaměstnané se považují pouze ty osoby, které ve zkoumaném období neměly žádné zaměstnání, neodpracovaly ani jednu hodinu za mzdu nebo odměnu a aktivně hledaly práci, do které byly schopny nastoupit nejpozději do dvou týdnů.

**Nezaměstnanost v Libereckém kraji
v letech 2000 - 2003 (dle VŠPS)**

VÝSLEDKY EKONOMICKÉ ZÁKLADNY KRAJE

Celková výkonnost ekonomiky kraje je měřena pomocí souhrnných ukazatelů (hrubá přidaná hodnota, hrubý domácí produkt, tvorba hrubého fixního kapitálu, disponibilní důchod domácností). Na hrubém domácím produktu vytvořeném v České republice se v roce 2002 Liberecký kraj podílel 3,4 % (v běžných cenách). V přepočtu na 1 obyvatele dosahuje HDP v kraji 193,5 tis. Kč, což představuje 81,8 % průměru ČR a podobně i 81,7 % průměru všech 25 zemí sdružených v Evropské unii. Mezi 14 kraji České republiky zaujímal Liberecký kraj v roce 2002 v tvorbě HDP na obyvatele 9. místo, když nejvyšší hodnotu tento ukazatel dosáhl v Hlavním městě Praha a nejnižší v Olomouckém kraji.

Stejně jako v jiných krajích se na tvorbě hrubé přidané hodnoty i v Libereckém kraji podílí především zpracovatelský průmysl (43,0 %), přičemž tento podíl patří k nejvyšším mezi všemi kraji. Na další místa se

řadí odvětví obchodu a oprav spotřebního zboží (10,0 %), dopravy a telekomunikací (7,6 %). Významné podíly připadají také na odvětví komerčních služeb (8,3 %) a odvětví stavebnictví (5,1 %).

Regionální makroekonomické ukazatele za Liberecký kraj

	Měrné jednotky	1999	2000	2001	2002
Hrubá přidaná hodnota v základních cenách	mil. Kč	64 805	68 670	73 106	76 445
Hrubý domácí produkt v tržních cenách	mil. Kč	70 211	74 588	79 341	82 712
Podíl kraje na HDP České republiky (ČR = 100)	%	3,4	3,5	3,4	3,4
Vývoj HDP (stálé ceny 1995, min. rok = 100)	%	104,8	105,1	101,3	102,7
Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele	Kč	163 635	173 819	185 335	193 515
	EURO	4 436	4 883	5 440	6 282
	PPS	10 508	11 114	11 536	12 190
Hrubý domácí produkt na 1 obyvatele, ČR = 100	%	82,4	83,0	81,8	81,8
Tvorba hrubého fixního kapitálu	mil. Kč	17 710	21 240	18 716	20 635
Tvorba hrubého fixního kapitálu na 1 obyvatele	Kč	41 275	49 497	43 719	48 278
THFK na 1 obyvatele, ČR = 100	%	77,1	85,5	70,0	76,6
Disponibilní důchod na 1 obyvatele, ČR = 100	%	95,0	95,3	95,8	94,2

Organizační struktura hospodářství

V Registru ekonomických subjektů bylo k 31.12.2003 evidováno 107,4 tis. subjektů se sídlem v Libereckém kraji. Nejvýznamnější část z celkového počtu tvořili podnikatelé – fyzické osoby podnikající podle živnostenského zákona (82,2 tis. osob) a samostatně hospodařící rolníci (4,2 tis. osob). Z právnických osob pak tvořily nejsilnější skupinu obchodní společnosti, zejména společnosti s ručením omezeným, kterých bylo ke konci roku 2003 v kraji evidováno 7 288.

Počty ekonomických subjektů v Libereckém kraji (stav k 31.12.)

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Počet registrovaných subjektů celkem	89 752	93 186	102 924	107 354	119,6
z toho:					
obchodní společnosti celkem	7 534	7 819	7 976	8 305	110,2
z toho akciové společnosti	406	426	430	449	110,6
družstva	286	325	341	365	127,6
státní podniky	49	47	47	41	83,7
soukromí podnikatelé	65 880	70 863	79 670	82 176	124,7
samostatně hospodařící rolníci	4 168	4 185	4 215	4 237	101,7

Po bouřlivém vývoji na počátku 90. let se situace již značně uklidnila. Přesto však neustále narůstají počty registrovaných subjektů prakticky všech typů s výjimkou státních podniků, jejichž počet se trvale snižuje. Nárůst je částečně ovlivněn tím, že jsou zapisovány neustále nové subjekty, zatímco k rušení subjektů, které svoji činnost ukončily, v takové míře nedochází. Toto se týká zejména podnikatelů – fyzických osob, kde podle průzkumů skutečně vykonává podnikatelskou činnost jako hlavní zaměstnání jen přibližně třetina registrovaných osob.

Odvětvová struktura registrovaných subjektů je samozřejmě ovlivněna především strukturou podnikatelů – fyzických osob. Ti se zaměřují převážně na činnosti související s obchodem a opravami spotřebního zboží (více než 28 tis. subjektů). Dále téměř 18 tis. subjektů vykonává průmyslovou činnost, další významná skupina subjektů (16 tisíc) zajišťuje služby převážně pro podniky nebo podniká v oblasti nemovitostí, 14 tisíc subjektů podniká ve stavebnictví.

Z hlediska velikosti měl v roce 2003 v Libereckém kraji sídlo pouze 1 subjekt se 4 000 – 4 999 zaměstnanci. Další 2 subjekty patří do skupiny se 3 000 – 3 999 zaměstnanci a 1 subjekt spadá do kategorie 2 500 – 2 999 zaměstnanců. Naprostou většinu tvoří subjekty bez zaměstnanců, popřípadě 1 – 5 zaměstnanci. Toto rozložení se v meziročním vývoji příliš nemění.

Zemědělství

Rozlohou zemědělské půdy patří Liberecký kraj spolu s krajem Karlovarským a Hlavním městem Praha k nejmenším krajům v České republice. Ke konci roku 2003 výměra zemědělské půdy v kraji činila 140 792 ha, což představovalo pouze 3,3 % zemědělské půdy v České republice. V přepočtu na jednoho obyvatele zaujímá Liberecký kraj mezi 14 kraji jedno z posledních míst.

Vzhledem k přírodním podmínkám je struktura půdního fondu našeho kraje poněkud odlišná od ostatních krajů. Nižší podíl připadá zejména na ornou půdu, která tvoří pouze 50,1% zemědělské půdy, zatímco republikový podíl přesahuje 70 %. Naproti tomu trvalé travní porosty zaujímají kolem 43 % zemědělské půdy kraje, což je druhá nejvyšší hodnota za Karlovarským krajem (51 %), celorepublikový průměr se pohybuje kolem 22 %. Typické pro Liberecký kraj jsou rovněž rozsáhlé lesní plochy na téměř 140 tis. ha, které představují 80 % nezemědělské plochy a současně 44 % celkové rozlohy kraje. Vyšší zastoupení lesních ploch na nezemědělské půdě má mezi kraji pouze Plzeňský kraj. Ve struktuře zemědělské půdy kraje nedochází v posledních letech k žádným zásadním změnám, lze však sledovat pozvolný úbytek orné půdy především ve prospěch trvalých travních porostů, což je v podhorských podmínkách kraje vcelku pochopitelné.

Struktura zemědělských podniků prošla na počátku devadesátých let minulého století zásadní proměnou. Z velkých, mnohdy málo funkčních celků, vznikla řada menších subjektů, které se mohou lépe uplatnit na zemědělském trhu. Nedošlo však k úplnému rozdrobení zemědělské výroby až do fáze jednotlivých samostatně hospodařících rolníků, kteří mohou hůře odolávat konkurenčním tlakům silícím vstupem republiky do EU. Přesto i tato skupina podnikatelů si vydobyla své postavení ve spektru zemědělských podniků a zaujímá důležité místo, často ve specializovaných oblastech zemědělské produkce. Vedle toho v řadě případů nejsou plně dořešeny vlastnické vztahy, což se negativně promítá v hospodaření zemědělských podniků.

Vývoj zemědělské výroby v uplynulých letech byl ovlivňován spíše negativními vnějšími faktory. Značné škody způsobily zemědělským podnikům záplavy v roce 2002, i když Liberecký kraj nebyl zdaleka postižen tak, jako jiné kraje. Povodňové škody v resortu ministerstva zemědělství byly za republiku celkem vyčísleny na 3,6 miliard Kč. V následujícím roce pak nepříznivé klimatické vlivy, které nejprve přinesly vymrznutí ozimů a poté málo srážek, způsobily vláhový deficit. U většiny polních plodin došlo v důsledku sucha k významnému meziročnímu snížení hektarových výnosů a tedy i sklizně. Ani vlivy ekonomického prostředí nepůsobily na zemědělství příznivě. V řetězci výrobce – zpracovatel – prodejce – spotřebitel to nebyly zemědělské podniky, které by ze zemědělské produkce nejvíce profitovaly. Zatímco průměrné spotřebitelské ceny např. masa v roce 2003 dosahovaly proti průměru roku 1999 úrovně 99,1 %, ceny zemědělských výrobců představovaly při shodném srovnání u jatečného skotu 87,9 %. Ceny u jatečných prasat pak dosahovaly 99,4%, ale tento roční průměr byl ovlivněn až zvýšením cen v závěru roku 2003. Přitom v samotném prosinci 2003 byla jatečná prasata prodávána za 87 % ceny z průměru roku 1999. V rostlinné produkci byla situace z hlediska zemědělců poněkud příznivější. Spotřebitelské ceny ve skupině „pekárenské výrobky a obiloviny“ se v průměru roku 2003 proti průměru roku 1999 zvýšily o 5,2 %. Ceny v zemědělství u obilovin pak ve stejném období zaznamenaly nárůst o 9,3 %, ale u pšenice jen o 4,6%.

Zemědělské podniky Libereckého kraje každoročně strukturu rostlinné výroby výrazně nemění. Z celkové osevní plochy v roce 2003 připadalo 55,2 % na obiloviny, a to především na pšenici, která byla pěstována na téměř 44 % plochy obilovin. Druhou nejrozšířenější obilovinou zůstává ječmen (31,2 % plochy obilovin), následuje oves (11,3 % plochy obilovin). Další nejvýznamnější položkou ve struktuře osevních ploch byly v našem kraji vždy pícniny na orné půdě, na které v roce 2003 připadalo 25,4 % ploch. Z toho 36 % tvořila kukuřice na zeleno a siláž a 46 % připadalo na ostatní víceleté pícniny. Technické plodiny se pěstovaly na téměř 16 % osevních ploch, přičemž 77 % těchto ploch zaujímala řepka. Na okopaniny pak připadalo 2,4 % osevních ploch, tzn. 1 054 ha. Z toho na 42 % ploch byly pěstovány brambory pozdní konzumní a na 45 % cukrovka technická.

V porovnání s rokem 2000 se v roce 2003 osevní plochy v kraji snížily o 17 424 ha, tzn. o 32,6 %. Přitom v údajích roku 2000 zůstala započtena produkce drobných pěstitelů, která se na úrovni krajů již od roku 2002 nedopočítává. Tato metodická nesrovnatelnost má však větší význam jen u několika málo pěstovaných produktů, zejména zeleniny a brambor.

Celkový pokles osevních ploch byl v Libereckém kraji ze 48 % způsoben úbytkem osevních ploch pícnin na orné půdě a ze 44 % snížením ploch obilovin. Osevní plocha pícnin na orné půdě celkově oproti roku 2000 poklesla o 8 187 ha, tj. o 43,2 %. Nejvýraznější vliv na tyto skutečnosti měl 55,3 % úbytek ploch ostatních víceletých pícnin, které jsou ve struktuře pícnin na orné půdě nejvíce zastoupeny. Snížení osevních ploch obilovin o 22 % představovalo 7 613 ha, a to především vlivem úbytku ploch pšenice a ječmene. Rovněž osev okopanin se v kraji stále snižuje především vlivem trvalého omezování pěstování brambor. Plocha brambor pozdních konzumních v roce 2003 představovala jen polovinu výměry v roce 2000

a např. čtvrtinu ploch v roce 1993. Do roku 2001 však byly v plochách brambor zahrnuty plochy drobných pěstitelů. Vedle toho vzrostly od roku 2000 plochy cukrovky technické o téměř 33 % a její výměra je v jednotlivých letech vcelku stabilní. V kategorii technických plodin byl celkový pokles ploch zhruba o 7 % ovlivněn hlavně řepkou, jejíž plochy byly nižší o 18 %. Z ostatních plodin se pak v této oblasti zmíníme pouze o hořčici na semeno, kde došlo k nárůstu ploch dvojnásobně na 661 ha. Celkový pokles oseté půdy byl do určité míry ovlivněn i vyšším podílem orné půdy v klidu, což je v souladu s dotační politikou státu v zemědělství. Rozloha neoseté půdy a úhuru se tak v našem kraji zvyšuje a v roce 2003 dosáhla 3 770 ha.

Sklizeň zemědělských plodin v Libereckém kraji

Plodina	Sklizeň v t				Výnos v t/ha			
	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003
Obiloviny	103 626	92 687	99 510	86 026	3,46	3,51	3,84	3,67
Pšenice	60 662	52 676	52 847	39 417	3,82	3,77	4,28	3,93
Ječmen	25 369	26 195	27 241	25 933	3,08	3,48	3,47	3,56
Luskoviny	1 974	1 620	1 175	875	2,11	2,16	1,90	1,77
Okopaniny	x	x	x	x	x	x	x	x
Brambory pozdní	231 888	8 860	11 367	8 790	27,40	19,37	25,09	20,68
Technické plodiny	x	x	x	x	x	x	x	x
Řepka	15 682	18 648	11 555	7 690	2,53	2,81	2,26	1,51
Pícniny na orné půdě	x	x	x	x	x	x	x	x
Kukuřice na zeleno a na siláž	121 294	112 276	125 571	104 191	31,01	30,01	34,06	27,14

¹⁾ včetně drobných pěstitelů

Rostlinná produkce každého roku je ovlivněna především vývojem osevních ploch pěstovaných plodin a klimatickými podmínkami vegetačního období ve vztahu k dosaženým hektarovým výnosům. Rok 2003 se již od jarních měsíců vyznačoval vláhovým deficitem a následně i vysokými teplotami, což nepříznivě ovlivnilo sklizeň především v oblastech s lehčími půdami. V Libereckém kraji byly u řady plodin dosaženy nejlepší výnosy v roce 2002, ale ani úroveň v roce 2003 nebyla nejhorší. V roce 2003 bylo v našem kraji vyrobeno celkem 86 026 tun obilovin, tzn. o 17 600 tun méně než v roce 2000, relativní pokles 17,0 %. Tato skutečnost byla zapříčiněna úbytkem osevních ploch, neboť průměrný hektarový výnos obilovin 3,67 tun v tomto srovnání vzrostl o 6,1 %. Nejvyšší hektarový výnos byl v roce 2003 dosažen u pšenice – 3,93 t/ha, proti roku 2000 vzrostly hektarové výnosy všech druhů obilovin. Výroba pícnin na orné půdě byla v roce 2003 nejnižší ze sledovaného období, a to především vlivem výrazného snížení osevních ploch, ale i současným poklesem hektarových výnosů. Nejvýraznější pokles nastal ve výrobě ostatních jednoletých pícnin, na čtvrtinu produkce roku 2000, a ostatních víceletých pícnin, na třetinu produkce roku 2000. Rozhodující pícninou na orné půdě je trvale kukuřice na zeleno a siláž – při výnosu 27,14 t/ha dosáhla celková výroba 104 191 tun, což bylo o 17 103 tuny méně než v roce 2000, relativně o 14,1 %. Výroba brambor pozdních konzumních se v kraji výrazně omezila, jejich produkce roku 2003 byla o téměř 23 % nižší než v roce 2002 (bez drobných pěstitelů). Cukrovka technická je v kraji pěstována na poměrně malé výměře, ale dosahované výnosy jsou velmi dobré. V roce 2003 byla její výroba o 30 % vyšší než v roce 2000. Z olejnin je hlavní plodinou řepka jejíž produkce v jednotlivých letech značně kolísá, a to vlivem změn osevu i úrovní výnosů. Rok 2003 nebyl pro řepku příznivý – byl dosažen nejnižší hektarový výnos od roku 2000 a celková produkce činila pouze 49 % skutečnosti roku 2000.

Živočišná výroba byla vždy v našem kraji vzhledem k přírodním podmínkám zaměřena především na chov skotu a výrobu mléka. Z celorepublikového pohledu zaujímal Liberecký kraj v roce 2003 nejvyšší podíl na stavech koní (6,4 %) a ovcí (5,8 %), ale ve stavech skotu to bylo 2,7 %. S útlumem zemědělské výroby došlo v delším časovém období k výraznému snížení stavů základních kategorií hospodářských zvířat a tento vývoj pokračoval i ve sledovaném období po roce 2000.

Hospodářská zvířata v Libereckém kraji (stav k 1. 4. následujícího roku)

	2000 ¹⁾	2001 ¹⁾	2002	2003	Index 2003/2000
Koně	1 579	1 291	1 288	1 292	81,8
Skot	40 554	40 447	39 819	38 124	94,0
Prasata	61 225	60 862	50 761	44 999	73,5
Ovce a berani	2 624	5 102	5 969	5 923	225,7
Drůbež	378 265	154 021	147 201	144 115	38,1

¹⁾ k 1. 3.

V dlouhodobějším vývoji tak stavy skotu poklesly proti roku 1993 na 48 % a stavy prasat na 75 %. V hodnoceném krátkodobějším časovém úseku se stavy skotu snížily oproti roku 2000 o 6 %, stavy prasat o 26 % a stavy drůbeže o 60 %. V poklesu stavů prasat a drůbeže musíme vzít v úvahu změnu metodiky statistického zjišťování, neboť po roce 2001 již nejsou zahrnuti drobní chovatelé. Z ostatních hlavních kategorií hospodářských zvířat se růstové tendence projevíly u ovcí a beranů.

Vzhledem k poměrně výraznému snížení početních stavů poklesla i většina ukazatelů intenzity chovu hospodářských zvířat ve vztahu k produkční ploše. Základní ukazatele užitkovosti hospodářských zvířat vykázaly v posledních třech letech určité zlepšení úrovně. V užitkovosti prasnic vzrostl počet narozených i odchovaných selat při zhoršení úhynu selat, v užitkovosti krav se příznivě vyvíjel úhyn, odchov telat i průměrná denní dojitost krav.

Určité zlepšení zemědělské prvovýroby by v kraji mohlo být podpořeno dotacemi z evropských fondů, neboť více než polovina půdy patří do oblasti se ztíženými podmínkami. Dotace na rozvoj a údržbu půdy však jsou vázány na adekvátní chov dobytka, takže lze očekávat vyšší stavy nejen skotu, ale například i ovcí a koz.

Lesnictví

Vysoký podíl lesní půdy v kraji a značné poškození lesních porostů si vyžaduje soustavnou obnovu lesních porostů. Každým rokem je zalesněno okolo 800 ha lesních ploch a zhruba v poměru 3:1 je zalesňování uskutečňováno ve prospěch jehličnatých dřevin. Z jehličnatých druhů jsou nejvíce sázeny borovice všeho druhu a smrk, z listnatých převládá jednoznačně buk. U všech typů dřevin plně převažuje zalesňování sadbou.

V těžbě dřeva byl za poslední roky vývoj značně nerovnoměrný. Velký nárůst se projevila především v roce 2001, kdy bylo v kraji vytěženo přes 452 tis. m³ dřevní hmoty, což znamenalo meziročně o více než 60 % více. Přibližně na této úrovni se těžba udržela i v následujících letech. Objem zpracované nahodilé těžby dřeva v kraji se ve sledovaném období značně lišil a pohyboval se v rozmezí 16 tis. m³ b. k. v roce 2001 až 89 m³ b. k. v roce 2002.

Jarní stavy zvěře se dle druhů značně liší. V roce 2002 bylo v kraji nejvíce 11 136 kusů zvěře srnčí, následovalo 4 952 kusů zajíců, 4 443 kusů bažantů, 1 836 kusů zvěře černé a 1 797 kusů jelení. Ostatních druhů bylo podstatně méně. Zajímavostí je, že na republikových stavech se Liberecký kraj nejvíce podílí u zvěře jelení (7,2 %), muflonů (4,9 %) a srnčí (3,8 %).

Průmysl

V Libereckém kraji v roce 2003 působilo 129 průmyslových organizací se 100 a více zaměstnanci. V regionu byly nejpočetněji zastoupeny průmyslové podniky zabývající se výrobou elektrických a optických přístrojů, kterých bylo 17. Z dalších významných průmyslových odvětví, které byly v kraji zastoupeny 15 firmami, lze uvést textilní a oděvní průmysl, průmysl skla, keramiky a stavebních hmot, výrobu kovů a kovodělných výrobků.

Závislost ekonomiky kraje na velkých průmyslových podnicích před rokem 1990 byla zmírněna zahraničními investicemi do nových společností, které vznikaly postupně po roce 1990. Většina nejvýznamnějších průmyslových podniků Libereckého kraje, mezi které v současné době patří například DENSO MANUFACTURING CZECH s.r.o., Benteler ČR k.s., Monroe Czechia s.r.o., ArvinMeritor LVS Liberec a.s., Fehrer Bohemia s.r.o., Lucas Varity s.r.o., PEKM Kabeltechnik s.r.o. a další, jsou zahraniční společnosti. Rovněž podniky, ve kterých postupně docházelo k restrukturalizačním procesům jsou v současné době společnostmi se spoluúčástí zahraničního kapitálu. Z největších to na území kraje jsou například JOHNSON CONTROLS AUTOMOBILOVÉ SOUČÁSTKY, k.s., PEGUFORM BOHEMIA k.s., HYBLER s.r.o., Narex Česká Lípa a.s., Bižuterie Česká Mincovna a.s.. Největší prosperující české firmy působí především v odvětví skla, keramiky a stavebních hmot – PRECIOSA a.s. (dle počtu zaměstnanců největší firma v kraji), CRYSTALEX a.s., ORNELA a.s., Železnobrodské sklo a.s., ale také BTV plast s.r.o. (výroba dílů a příslušenství motorových vozidel), Seba T, akciová společnost (textilní výroba), DIAMO, státní podnik (těžba a úprava uranových rud).

V období 2000 až 2003 zaměstnávaly průmyslové podniky v kraji v průměru kolem 50 tisíc zaměstnanců. Nejvyšší počet zaměstnanců vykázal průmysl v kraji v roce 2002 – 52 835 fyzických osob, průměrný stav 48 670 osob v roce 2003 byl naopak v hodnoceném období nejnižší. Počet pracovníků v průmyslu za období 2000 - 2003 poklesl o 1 369 osob, tzn. o 2,7 %, ale v meziročním srovnání 2003/2002 úbytek činil 4 tis. osob (7,9 %). Pokles zaměstnanců v letech 2000 - 2003 byl v kraji nižší než v České republice (3,7 %).

**Průměrný evidenční počet zaměstnanců podle odvětví OKEČ v průmyslu v Libereckém kraji
v letech 2000 - 2003 *)**

fyzické osoby

Odvětví	2000	2001	2002	2003
Průmysl celkem	50 039	51 028	52 835	48 670
v tom :				
C Dobývání nerostných surovin	4 091	i.d.	i.d.	i.d.
CB dobývání ostatních nerostných surovin	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.
D Zpracovatelský průmysl	45 783	47 224	49 068	45 068
DA průmysl potravinářský a tabákový	1 115	1 086	1 494	1 338
DB textilní a oděvní průmysl	5 562	5 224	4 310	3 614
DD dřevozpracující průmysl	700	i.d.	i.d.	i.d.
DE papírenský a polygrafický průmysl, vydavatelské čin.	i.d.	533	559	i.d.
DH gumárenský a plastikařský průmysl	1 845	2 335	4 186	4 572
DI průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot	10 023	5 649	13 023	12 213
DJ výroba kovů a kovodělných výrobků	1 952	1 571	3 136	2 345
DK výroba strojů a zařízení pro další výrobu	2 524	2 599	2 290	2 259
DL výroba elektrických a optických přístrojů	4 236	4 681	5 737	4 868
DM výroba dopravních prostředků	6 672	7 104	6 233	5 940
DN zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	10 505	15 948	6 894	6 932
E Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.

*) podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Z hlediska jednotlivých odvětví zaznamenal proti roku 2000 nejvyšší pokles počtu zaměstnanců textilní a oděvní průmysl. V roce 2003 bylo v uvedeném odvětví průmyslu v kraji zaměstnáno 3 614 pracovníků, což bylo o 1 948 osob méně než v roce 2000 (35,0 %). Důvodem velkého poklesu počtu pracovníků je především snížení poptávky obyvatelstva o kvalitní, avšak dražší české textilní výrobky, které jsou nahrazovány mnohdy méně kvalitním zbožím dováženým z Asie. Některá odvětví průmyslu v kraji se naopak rozvíjela, dle vzrůstajícího počtu pracovníků jsou to především firmy s gumárenskou a plastikařskou výrobou (147,8 %), s výrobou skla a keramiky (21,8 %), ale i potravinářskou výrobou (20,0 %).

Průměrná hrubá měsíční mzda podle odvětví OKEČ v průmyslu v Libereckém kraji v letech 2000 - 2003 *)

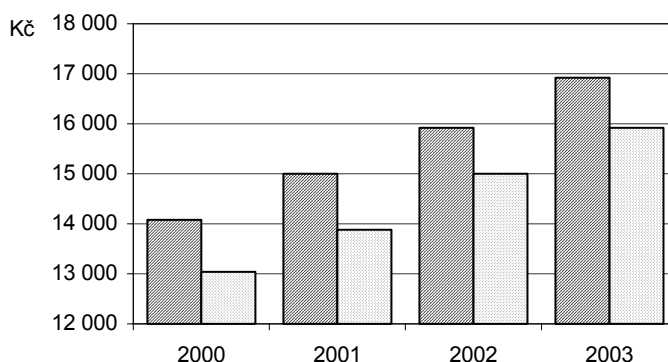
v Kč

Odvětví	2000	2001	2002	2003
Průmysl celkem	13 055	13 881	14 994	15 919
v tom :				
C Dobývání nerostných surovin	15 834	16 650	i.d.	i.d.
CB dobývání ostatních nerostných surovin	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.
D Zpracovatelský průmysl	12 797	13 659	14 768	15 672
DA průmysl potravinářský a tabákový	11 085	11 875	12 101	12 661
DB textilní a oděvní průmysl	9 813	10 385	11 619	12 457
DD dřevozpracující průmysl	10 976	i.d.	i.-d.	i.d.
DE papírenský a polygrafický průmysl, vydavatelské čin.	i.d.	14 010	14 017	i.d.
DH gumárenský a plastikařský průmysl	14 787	14 724	16 029	18 083
DI průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot	12 340	11 842	12 865	14 105
DJ výroba kovů a kovodělných výrobků	12 764	13 952	14 633	17 447
DK výroba strojů a zařízení pro další výrobu	14 085	15 582	16 850	18 569
DL výroba elektrických a optických přístrojů	12 935	13 881	13 326	14 745
DM výroba dopravních prostředků	16 517	17 225	16 462	19 338
DN zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	12 034	13 382	13 310	15 013
E Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.

*) podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Průměrná hrubá měsíční mzda v průmyslových organizacích se sídlem v kraji dosáhla v roce 2003 15 919 Kč a proti roku 2000 vzrostla o 21,9 %. Mzda se ve sledovaném období zvýšila ve všech průmyslových odvětvích, z toho nejméně v potravinářském průmyslu (o 1576 Kč, tj. 14,2 %) a nejvíce ve výrobě kovů a kovodělných výrobků (o 4 683 Kč, tj. 36,7 %). Z hlediska odvětví dosáhla nejvyšší průměrnou mzdu v roce 2003 výroba dopravních prostředků - 19 338 Kč a nejnižší úroveň měla mzda v textilním odvětví - 12 457 Kč, rozdíl těchto mezd tedy činil 6 112 Kč. V porovnání s ostatními kraji byla v roce 2003 výše průměrné měsíční mzdy v průmyslu kraje šestá nejvyšší a proti průměru v ČR byla nižší o 1 004 Kč.

**Průměrná hrubá měsíční mzda
v Libereckém kraji a v České republice v letech
2000 až 2003**

Tržby z průmyslové činnosti dosáhly v roce 2003 celkem 76 555 mil. Kč (běžné ceny) a ve srovnání s rokem 2000 vzrostly o 27,3 %. Jejich nárůst nebyl výrazně ovlivněn cenovým vývojem, neboť ceny průmyslových výrobců vzrostly v roce 2003 proti roku 2000 v České republice o necelá dvě procenta. Z hlediska odvětví se na vytvořeném objemu tržeb v kraji nejvíce, téměř jednou čtvrtinou, podílely organizace zabývající se výrobou dopravních prostředků, následoval gumárenský a plastikářský průmysl (12 %) a průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot (11 %). Podíl Libereckého kraje na celkovém objemu tržeb České republiky se v dlouhodobém měřítku pohybuje kolem 4,5 %.

Tržby z průmyslové činnosti podle odvětví OKEČ v průmyslu v Libereckém kraji v letech 2000 - 2003 *)
v mil. Kč, běžné ceny

Odvětví	2000	2001	2002	2003
Průmysl celkem	60 144	67 038	76 541	76 555
v tom :				
C Dobývání nerostných surovin	2 006	1 179	i.d.	i.d.
CB dobývání ostatních nerostných surovin	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.
D Zpracovatelský průmysl	57 597	65 177	74 494	74 761
DA průmysl potravinářský a tabákový	1 031	816	947	888
DB textilní a oděvní průmysl	4 338	4 159	3 896	3 860
DD dřevozpracující průmysl	504	i.d.	i.d.	i.d.
DE papírenský a polygrafický průmysl, vydavatelské čin.	i.d.	1 088	1 270	i.d.
DH gumárenský a plastikářský průmysl	2 310	2 833	8 200	9 134
DI průmysl skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot	6 377	22 938	8 719	8 096
DJ výroba kovů a kovodělných výrobků	2 099	1 816	4 397	4 057
DK výroba strojů a zařízení pro další výrobu	3 041	3 567	3 995	4 032
DL výroba elektrických a optických přístrojů	4 097	4 730	6 470	5 650
DM výroba dopravních prostředků	15 948	20 966	17 707	19 041
DN zpracovatelský průmysl jinde neuvedený	16 441	21 569	17 309	17 520
E Výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody	i.d.	i.d.	i.d.	i.d.

*) podniky se 100 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

Nelze však hodnotit jen vytvořený objem tržeb v regionu. Vhodnějším ukazatelem je objem tržeb z průmyslové výroby vytvořený jedním zaměstnancem. Průmysl Libereckého kraje nepatří v tomto hodnocení mezi nejlepší kraje, v roce 2003 vytvořil hodnotu tržeb z průmyslové činnosti na 1 zaměstnance ve výši 1 573 tis. Kč, přičemž nejvyšší byla ve Středočeském kraji - 3 274 tis. Kč a nejnižší v Karlovarském kraji - 1 180 tis. Kč. V našem regionu nejvyšší hodnotu vytvořilo v roce 2003 odvětví výroby dopravních prostředků (3 206 tis. Kč) a naopak nejnižší (663 tis. Kč) odvětví skla, keramiky, porcelánu a stavebních hmot.

Stavebnictví

V oblasti stavebnictví bylo ve sledovaném období dosaženo příznivých výsledků. Na území kraje vyvíjelo svou činnost v průměru 76 stavebních podniků s 20 a více zaměstnanci (jde o podniky se sídlem v kraji). Stavební práce podle dodavatelských smluv těchto podniků dosáhly v roce 2003 6 578 mil. Kč (v běžných cenách), ve srovnání s rokem 2000 vzrostl objem těchto prací o více jak 25 %. Jen částečně byl tento vývoj ovlivněn cenovým vývojem (od roku 2000 do roku 2003 vzrostly ceny stavebních prací v České republice v průměru o 9,2 %). Převažující část stavebních prací v kraji byla v roce 2003 realizována v tuzemsku, pouhé 1,5 % prací bylo provedeno v zahraničí. Ve struktuře stavebních prací podle dodavatelských smluv převažuje nová výstavba, rekonstrukce a modernizace (85,2 %), na opravách a údržbě bylo provedeno 13,0 % objemu všech prací a na ostatních pracích 0,3 %. Oproti roku 2000 došlo k poklesu podílu prací na nové výstavbě, rekonstrukcích a modernizacích (o 2,9 procentního bodu) ve prospěch růstu prací na opravách a údržbách a ve prospěch růstu prací v zahraničí. Na nové výstavbě se v našem kraji podílí pozemní stavitelství 80,0 % a inženýrské stavitelství 20,0 %. Podíl Libereckého kraje na celkovém republikovém objemu stavebních prací podle dodavatelských smluv se příliš nezměnil, v roce 2000 činil 2,7 % a v roce 2003 2,6 %.

Vývoj stavebních prací v Libereckém kraji v letech 2000 až 2003

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Průměrný počet vykazujících podniků ¹⁾	65	67	74	76	116,9
Stavební práce podle dodavatelských smluv podle sídla podniku celkem (v mil. Kč b. c.)	5 242	6 445	6 763	6 578	125,5
z toho v tuzemsku	5 237	6 401	6 692	6 479	123,7
Stavební práce podle dodavatelských smluv v tuzemsku podle místa stavby ²⁾ (v mil. Kč b.c.)	6 385	6 891	6 473	7 856	123,0
Poměr stavebních prací v tuzemsku podle místa stavby ke stavebním pracem v tuzemsku podle sídla podniku	121,9	107,7	96,7	121,3	x

¹⁾ stavební podniky s 20 a více zaměstnanci se sídlem v kraji

²⁾ stavební práce realizované na stavbách v okresech kraje (z podkladů MPO)

Na celkovém objemu stavebních prací v kraji se trvale nejvíce podílejí stavební firmy se sídlem v okrese Liberec. V roce 2003 realizovaly téměř 63 % všech stavebních prací podle dodavatelských smluv v kraji, objem provedených prací dosáhl 4 116 mil. Kč. Na druhém místě jsou stavební podniky v okrese Česká Lípa s podílem 24,4 %. Od roku 2000 vzrostl objem provedených stavebních prací dle dodavatelských smluv u stavebních podniků se sídlem ve všech okresech našeho kraje. Relativní nárůst se pohyboval v intervalu 11,6 % v okrese Semily do 32,2 % v okrese Liberec.

Z podkladů Ministerstva průmyslu a obchodu o územně členěných stavebních pracích podle dodavatelských smluv vyplývá, že v kraji byly v roce 2003 realizovány na stavbách stavební práce podle místa stavby v celkové hodnotě 7 856 mil. Kč, ve srovnání s rokem 2000 byl objem těchto prací vyšší o 23,0 %. V průběhu sledovaného období se poměr prací podle okresu místa stavby k objemu stavebních prací v tuzemsku zjištěných podnikovou metodou pohyboval v kraji v rozmezí od 96,7 % (v roce 2002) do 121,9 % (v roce 2000). V roce 2003 se v meziokresním srovnání tento poměr pohybuje v rozmezí od 80,5 % (okres Česká Lípa) do 425,4 % (okres Jablonec n. N.).

Vývoj zaměstnanosti a mezd ve stavebnictví v Libereckém kraji v letech 2000 až 2003

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyz. osoby)	3 624	3 752	3 950	3 956	109,2
z toho dělníci na stavebních pracích	2 609	2 713	2 850	2 852	109,3
Průměrný evidenční počet zaměstnanců na 1 podnik	56	56	53	52	92,9
Průměrná hrubá měsíční mzda 1 zaměstnance (v Kč)	13 027	14 146	14 904	15 625	119,9
Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv (v Kč b. c.)	1 446 425	1 717 442	1 712 357	1 662 780	115,0

Ve stavebních podnicích kraje bylo v roce 2003 zaměstnáno celkem 3 956 zaměstnanců, jejich počet se ve srovnání s rokem 2000 zvýšil o 332 osob, tzn. o 9,2 %. Průměrná hrubá měsíční mzda jednoho zaměstnance dosáhla 15 625 Kč a byla tak v roce 2003 vyšší proti roku 2000 o 2 598 Kč

(19,9 %). Produktivita práce ze stavebních prací podle dodavatelských smluv za sledované období vzrostla o 15 % a činila tak 1 662 780 Kč.

V roce 2003 bylo v kraji vydáno celkem 5 679 stavebních povolení, nejvíce z období let 2000 - 2003 a proti roku 2000 se jejich počet zvýšil o 572 povolení (o 11,2 %). Ve struktuře vydávaných stavebních povolení převažují povolení na budovy (vyjma roku 2001), a to především na budovy určené k bydlení. Celkem byla v roce 2003 vydána stavební povolení na výstavbu 1 766 bytů (nových i stávajících se stavebními úpravami). Zastoupení vydaných povolení ke stavbám na ochranu životního prostředí bylo nejvyšší v roce 2002 – 26,0 %, naopak nejnižší v roce 2001 – 21,9 %. Průměrná hodnota jednoho vydaného stavebního povolení je ovlivňována růstem cen stavebních prací i materiálu, ale především velikostí zahajovaných staveb. V našem kraji hodnota stavebního povolení rostla až do roku 2002 (1 507 tis. Kč), v roce 2003 klesla na 1 134 tis. Kč. Mezi okresy se v roce 2003 průměrná hodnota jednoho povolení pohybovala od 1 035 tis. Kč v okrese Liberec do 1 205 tis. Kč v okrese Česká Lípa. Nejvyšší průměrnou hodnotu mělo stavební povolení na výstavbu nového bytového domu – 4 137 tis. Kč a nejnižší hodnotu mělo povolení ke stavbě na ochranu životního prostředí – 379 tis. Kč. Podíl kraje na celkovém počtu vydaných stavebních povolení v České republice se zvýšil ze 3,0 % v roce 2000 na 3,8 % v roce 2003.

Vydaná stavební povolení v Libereckém kraji v letech 2000 až 2003

	2000	2001	2002	2003	Index 2003/2000
Vydaná stavební povolení celkem	5 107	4 726	5 099	5 679	111,2
v tom v % na stavby:					
budovy	43,1	38,2	40,1	44,2	1,1 ¹⁾
v tom:					
bytové	24,1	19,3	21,0	24,5	0,4 ¹⁾
nebytové	19,0	18,9	19,1	19,7	0,7 ¹⁾
na ochranu životního prostředí	24,1	21,9	26,0	25,8	1,7 ¹⁾
ostatní	32,8	39,9	33,9	30,0	-2,8 ¹⁾
Předpokládaná hodnota staveb, na něž byla vydaná stavební povolení v mil. Kč	6 401	6 279	7 682	6 439	100,6
Průměrná hodnota na 1 stavební povolení v tis. Kč	1 253	1 329	1 507	1 134	90,5

¹⁾ rozdíl 2003 - 2000 v bodech

Doprava

Na území Libereckého kraje je provozována poměrně hustá a stabilní železniční síť, která byla vybudována ve druhé polovině 19. století. V posledních letech však nebyla modernizována, a tak k jejím nedostatkům patří především nízká přepravní rychlost, snížená propustnost některých úseků a dlouhé jízdní doby. Trať jsou rozděleny do tří kategorií. První kategorie zahrnuje 9 celostátních drah, mezi nimiž figurují i dvě mezinárodní: trať Liberec – Frýdlant – Černousy/Zawidów využívaná nákladní dopravou do Polska a trať Liberec – Hrádek nad Nisou – Žittau pro osobní dopravu do Spolkové republiky Německo. Do druhé kategorie patří 9 regionálních tratí, do třetí 6 speciálních (1 tramvajová a 5 lanových). Provozní délka železničních tratí činí 548 km, dostupné jsou pro více než polovinu obcí Libereckého kraje.

Konkurencí pro železniční dopravu je doprava silniční. Území našeho kraje leží ve výseči mezi dvěma dálničními tahy D8 Praha – Ústí nad Labem – Dresden a D11 Praha – Hradec králové – Lubawka – Legnica. Napojení na dálniční síť a hlavní dopravní osu pak tvoří rychlostní silnice R10 Praha Mladá Boleslav – Turnov a R35 Liberec – Hradec Králové – Olomouc – Lipník nad Bečvou. Nadregionální spojení se zahraničím zajišťují silniční trasy I/10 Turnov – Harrachov (hraniční přechod do Polska), I/13 Liberec – Habartice (hraniční přechod do Polska), I/35 Bílý Kostel – Hrádek nad Nisou (hraniční přechod do Polska a dále do SRN) a pokračování silnice I/9 Svor – Rumburk (hraniční přechody do SRN). V současné silniční síti převažují ze 66 % silnice 3. třídy, nejnižším podílem 13,5 % jsou zastoupeny silnice 1. třídy. Mezi okresy kraje se podíl silnic 1. třídy pohybuje od 9,7 % v okrese Semily do 15,1 % v okrese Liberec, podíl silnic 3. třídy od 60,4 % v okrese Semily do 76,7 % v okrese Jablonec nad Nisou.

Přestože letecké spojení představuje nejrychlejší způsob přepravy, na území Libereckého kraje plní pouze doplňkovou funkci. K dispozici jsou 4 letiště – se statutem veřejného mezinárodního letiště s celoročním provozem letiště Liberec (do doby ukončení jeho dostavby využívané jako neveřejné vnitrostátní letiště), se statutem veřejného vnitrostátního letiště s celoročním provozem letiště v Hodkovicích nad Mohelkou a České Lípě, jako agroletiště je provozováno letiště Sosnová – Ramš.

Lodní doprava je zastoupena rekreační vodní dopravou na Máchově jezeře v Doksech. Ta je zajišťována pouze během turistické letní sezóny třemi loděmi.

Úroveň dopravní infrastruktury v Libereckém kraji v letech 2000 až 2003

Rok	Úroveň dopravní infrastruktury								
	provozní délka železničních tratí v km	délka silnic v km	z toho:		počet				
			silnice 1. třídy	silnice 2. třídy	osobních automobilů včetně dodávkových	nákladních automobilů	speciálních nákladních automobilů	autobusů	motocyklů
2000	540	2 430	332	487	141 443	11 148	2 696	794	25 944
2001	543	2 437	329	487	145 394	12 042	2 523	810	26 579
2002	543	2 437	329	487	154 069	13 192	3 456	955	27 488
2003	548	2 437	329	487	151 734	13 661	2 255	972	26 958

OBČANSKÁ VYBAVENOST

Školství v Libereckém kraji reprezentuje stabilizovaná síť základních škol. Ve školním roce 1990/1991 otevřelo žákům své brány 192 základních škol. Jejich počet postupně rostl až do školního roku 1996/1997, kdy se učilo na 204 základních školách. V dalších letech z důvodu snižování podílu dětské složky obyvatelstva došlo k snižování počtu základních škol, ve školním roce 2003/2004 se v kraji učilo ve 194 školách. Ještě v roce 1996 žilo v Libereckém kraji ve věku šesti let, tedy přibližně ve věku vstupu do první třídy, 5 288 dětí. Do roku 2000 se počet šestiletých snížil na 4 529 a do roku 2003 na 3 939 dětí. Projekce vývoje obyvatelstva Libereckého kraje je však z tohoto pohledu příznivá. Bez ohledu na vývoj stěhování bude v populaci Libereckého kraje v roce 2010 v souladu s touto projekcí 4 179 šestiletých dětí. Ve školním roce 1999/2000 činil průměrný počet žáků v třídách základních škol 20,9 dítěte. Tento ukazatel se v průběhu posledních 5 let nepatrně zvyšoval a ve školním roce 2003/2004 dosáhl hodnoty 21,8 dítěte.

V Libereckém kraji je silné zastoupení speciálních škol (pro žáky od 3 do 19 let postižené mentálně, tělesně, s vadami sluchu, řeči, zraku, kombinovanými vadami atd.). Od roku 1990 se zvyšoval počet gymnázií. Největší počet těchto zařízení byl v kraji vykázan ve školním roce 1995/1996 a 1996/1997 (16 gymnázií). V současnosti se jejich počet ustálil na třinácti. Počet studentů gymnázií se dlouhodobě zvyšuje. Počet středních odborných škol v první polovině devadesátých let v Libereckém kraji stoupal, ve školním roce 1998/1999 bylo v kraji evidováno 43 těchto škol. Ve školním roce 2003/2004 jich bylo evidováno 41. Pro Liberecký region je typické početně silné zastoupení středních uměleckých škol nadregionálního významu. Jedná se především o střední uměleckoprůmyslové školy sklářské a bižuterní. Počet středních odborných učilišť v první polovině devadesátých let výrazně klesal a naopak do současnosti se zvýšil na 20 zařízení. Což znamenalo i nárůst počtu žáků těchto učilišť.

Počet učitelů ve školním roce 2003/2004 klesl na základních školách na 2 980, na gymnáziích vzrostl na 464 a na středních odborných školách se zvýšil na 1 056. Podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí činila průměrná měsíční mzda pedagogických pracovníků v krajském a obecním školství bez ostatních osobních nákladů v roce 2003 v Libereckém kraji 17 998 Kč, tj. o 11,7 % více než v roce 2002. Průměrný plat v celé České republice činil v roce 2003 18 225 Kč.

Třídy a žáci podle stupně škol v Libereckém kraji

	Třídy ¹⁾					Žáci (denního studia)				
	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004	1999/ 2000	2000/ 2001	2001/ 2002	2002/ 2003	2003/ 2004
Mateřské školy	587	579	570	567	563	12 284	12 020	11 991	12 105	12 275
Základní školy	2 103	2 100	2 076	2 065	1 973	45 901	45 542	44 249	43 016	41 356
Gymnázia	162	171	167	180	177	4 454	4 733	4 626	4 930	4 918
Střední odborné školy	266	303	292	298	303	6 484	7 594	7 360	7 484	8 114
Střední odborná učiliště	319	332	354	365	363	7 662	8 056	8 518	8 612	8 921
Vyšší odborné školy	7	6	8	8	8	859	640	660	716	814

¹⁾ u vyšších odborných - počet škol

Vysoké školství je v Libereckém kraji zastoupeno Technickou univerzitou Liberec. Po roce 1990 vzrostl výrazně počet studentů a počet fakult. Původní dvě fakulty - strojní a textilní doplnily fakulty pedagogická, hospodářská, architektury a mechatroniky a mezioborových inženýrských studií, přičemž textilní fakulta je jedinou v České republice. Počet studentů zdejší vysoké školy se dlouhodobě zvyšuje. Ve školním roce 2003/2004 se zde podle údajů Ústavu pro informace ve vzdělávání ke studiu zapsalo 7 296 studentů.

Liberecký kraj vykázal v roce 2002 v rámci republiky 5. nejvyšší podíl zaměstnanců v oblasti výzkumu a vývoje na 1 000 obyvatel. Do této oblasti bylo v kraji v roce 2002 investováno 766 miliónů Kč, tj. o 38 miliónů více než v roce 2001.

Liberecký kraj má bohatou kulturně historickou tradici, která se odráží ve velkém množství stavebních a historických památek i kulturních zařízení. K institucím nadregionálního významu patří především Severočeské muzeum v Liberci, Oblastní galerie v Liberci a Státní vědecká knihovna v Liberci. Významnými kulturními institucemi jsou dále Divadlo F. X. Šaldy se scénou Malého divadla a Naivní divadlo v Liberci, Zoologická a Botanická zahrada v Liberci. Mezi kulturní zařízení regionálního významu patří řada muzeí a galerií v různých částech kraje. Neméně důležitými zařízeními je přes 250 knihoven a jejich poboček v nižších územních celcích. Významnými kulturními stánky jsou stagiová divadla (bez vlastních souborů a tvorby).

Vybrané ukazatele zdravotnictví v Libereckém kraji (rezorty celkem)

	2000	2001	2002	2003		2000	2001	2002	2003
Lékaři celkem ¹⁾	1 374	1 372	1 415	1 427	Odborné léčebné ústavy ²⁾	10	9	9	5
z toho v nestátních zařízeních	946	939	958	1 416	počet lůžek	669	629	629	381
Počet lékařů na 1 000 obyvatel	3,2	3,2	3,3	3,3	z toho LDN ³⁾	5	4	4	4
Počet obyvatel na 1 lékaře	312	312	302	299	počet lůžek	278	248	248	248
Střední zdrav. pracovníci ¹⁾	3 906	3 986	4 055		Samost. ordinace lékařů				
Nemocnice	10	10	10	10	pro dospělé	188	186	184	187
počet lůžek	2 539	2 515	2 524	2 538	pro děti a dorost	99	99	100	97
Ostatní samostatná zdravotnická zařízení	149	166	149	153	stomatologů	220	218	218	219
Lékárny a výdejny	94	92	100	102	gynekologů	43	42	42	42
					specialistů	216	220	234	240

¹⁾ přepočtený počet

³⁾ léčebny dlouhodobě nemocných

²⁾ včetně detašovaných pracovišť

Základní zdravotnickou péči zajišťuje síť ambulantních zařízení a síť lékáren, které odpovídají počtem i strukturou potřebám území. V porovnání posledních čtyř let dochází k postupnému zvyšování počtu lékařů na tisíc obyvatel, na jednoho lékaře připadá stále méně obyvatel kraje. V roce 2003 sloužilo obyvatelům kraje 187 samostatných ordinací praktického lékaře pro dospělé, 97 ordinací určených pro děti a dorost, 219 ordinací stomatologů a 240 ordinací jiných specialistů. Akutní, následná a rehabilitační péče je zabezpečena stabilizovanou sítí deseti nemocnic, kde je pacientům k dispozici 2 538 lůžek.

Nejvýznamnějším zdravotnickým zařízením Libereckého kraje je Nemocnice Liberec. V základních a specializovaných oborech má Nemocnice Liberec regionální působnost, ve vysoce specializovaných oborech poskytuje péči nemocným z celé České republiky. Zařízením nadregionální zdravotní péče je Ústav chirurgie ruky a plastické chirurgie ve Vysokém nad Jizerou. Dlouhodobá lůžková péče je poskytována v léčebnách pro dlouhodobě nemocné, které poskytují péči dlouhodobě nemocným na 248 lůžkách ve čtyřech zařízeních v kraji.

Čísla o pracovní neschopnosti a úrazovosti z posledních let vypovídají, že Liberecký kraj se řadí na jedno z posledních míst v mezikrajském porovnání. Průměrné procento pracovní neschopnosti, jeden z hlavních souhrnných ukazatelů v této oblasti, dosáhlo v roce 2003 v Libereckém kraji hodnoty 7,66 %. Liberecký kraj se stejně jako v roce 2002 zařadil na třetí místo hned za Moravskoslezský a Zlínský kraj. V průměru bylo v kraji každý den roku 2003 12 780 práce neschopných, z toho 11 631 v důsledku nemoci, 432 z důvodu pracovních úrazů a jiné úrazy byly příčinou denní nepřítomnosti u 718 pracovníků. Ti pracovníci, kteří onemocněli, se v Libereckém kraji v průměru léčili 30,5 dní, což je více než celorepublikový průměr, který činil 29,6 dní. Vyléčení pracovního úrazu si loni vyžádalo v průměru 42,5 dne a mimopracovního úrazu téměř 45 dní. Přestože je pracovní neschopnost v Libereckém kraji jedna z nejvyšších v republice, podíl zaměstnanců, zahrnutých do závodní preventivní péče, je naopak nejnižší – činil necelých 39 %.

Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v Libereckém kraji

	2000	2001	2002	2003		2000	2001	2002	2003
Průměrný počet osob nemocensky pojištěných	178 239	177 366	172 335	166 907	Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti (kal. dny)	27,30	29,06	31,67	31,36
Nově hlášené případy pracovní neschopnosti	170 288	170 931	153 409	148 768	v tom: pro nemoc	27,40	28,37	30,88	30,50
v tom: pro nemoc	154 817	160 326	143 200	139 203	pro pracovní úrazy	38,00	37,98	41,14	42,49
pro pracovní úrazy	4 409	4 427	4 057	3 710	pro ostatní úrazy	22,20	40,62	43,65	44,75
pro ostatní úrazy	11 062	6 178	6 152	5 855	Průměrný denní stav práce neschopných	12 790	13 609	13 310	12 780
Kalendářní dny pracovní neschopnosti	4 651 624	4 967 201	4 858 122	4 664 769	Průměrné procento pracovní neschopnosti	7,131	7,673	7,723	7,657
v tom: pro nemoc	4 238 767	4 548 137	4 422 670	4 245 157	v tom: pro nemoc	6,498	7,025	7,031	6,968
pro pracovní úrazy	167 656	168 140	166 903	157 622	pro pracovní úrazy	0,257	0,260	0,265	0,259
pro ostatní úrazy	245 201	250 924	268 549	261 990	pro ostatní úrazy	0,376	0,388	0,427	0,430

Sociální činnost je zaměřena z velké části na péči o staré a přestarlé občany, o ty je postaráno sítí domovů důchodců, domovů – penzionů pro důchodce a domů s pečovatelskou službou, jejichž služeb využívá i řada tělesně či duševně postižených obyvatel. Pro tyto naše spoluobčany jsou nabízeny i služby mnoha ústavů sociální péče. Významné postavení s oblasti sociální péče pro mládež v Libereckém kraji zaujímá Jedličkův ústav. Soustavu sociálních zařízení dále dotváří také řada azylových zařízení a krizových center zaměřených na léčbu a prevenci závislostí.

TECHNICKÁ VYBAVENOST

Zásobování pitnou vodou v Libereckém kraji se uskutečňuje jak z podzemních, tak povrchových zdrojů – Liberec a okolí z pramenišť podzemní vody Dolánky, Libíč, Machnín a z hlavního povrchového zdroje v oblasti nádrže Josefův Důl na řece Kamenici, Jablonecko z povrchového zdroje nádrže Souš, okresy Česká Lípa a Semily vodárenskými soustavami z mnoha kapacitních pramenišť. V roce 2003 bylo v našem kraji pro veřejnou potřebu vyrobeno téměř 35,0 mil. m³ pitné vody, z nichž 23,1 mil. m³ bylo vyfakturováno (z toho 62,4 % pro domácnosti). Podíl obyvatel, kterým byla pitná voda dodávána z veřejných vodovodů, dosáhl v roce 2003 více než 87 % (v roce 2000 82,3 %).

Budování systémů veřejných kanalizací zpravidla zaostávalo za výstavbou vodovodů. Teprve v posledním období se situace zlepšuje uvedením do provozu nových zařízení např. v Liberci a Jablonci nad Nisou, Hrádku nad Nisou, Chrastavě, Semilech. A tak podíl obyvatel bydlících v domech napojených na kanalizaci se v roce 2003 ve srovnání s rokem 2000 zvýšil o 3,8 procentního bodu na 68,0 %.

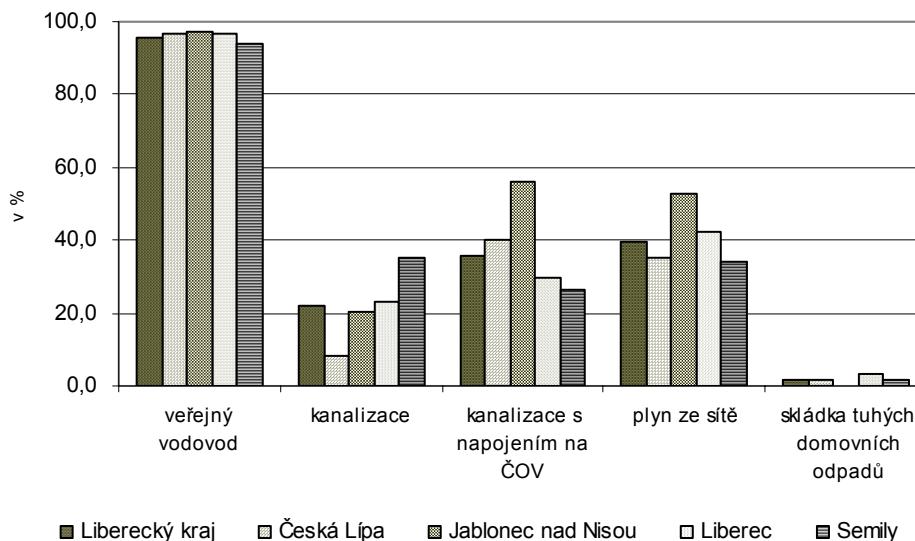
Na území našeho regionu se nenacházejí elektrické zdroje nadmístního významu. Elektřina je do všech domácností rozváděna distribuční sítí přes dva hlavní uzly – Babylon (obec Holany) v okrese Česká Lípa a Bezděčín (obec Frýdštejn) v okrese Jablonec nad Nisou. Zemní plyn je dodáván přivaděčem z Úžina a Hospozína ze západu a přivaděčem do okresu Semily z východních Čech. Na zemní plyn z veřejné sítě bylo v roce 2001 napojeno 40,5 % trvale obydlených domů.

Úroveň technické infrastruktury v Libereckém kraji v letech 2000 až 2003

Rok	Úroveň technické infrastruktury - podíl obcí (v %) vybavených:				
	veřejným vodovodem	kanalizací bez napojení na ČOV	kanalizací s napojením na ČOV	plynem ze sítě	skládkou tuhých domovních odpadů
2000	94,9	19,9	32,4	34,7	1,9
2001	95,8	23,1	35,6	39,4	1,9
2002	95,8	20,8	35,6	39,4	1,9
2003	95,8	22,2	35,6	39,4	1,9

Nejnižší technickou vybavenost vykazují samosprávné celky do 499 obyvatel, které představují 46,3 % z celkového počtu 216 obcí Libereckého kraje. Na kanalizaci s připojením na čističku odpadních vod je v této skupině napojeno 16,0 % obcí, plynofikace proběhla v 13,0 % obcí a 93,0 % těchto obcí je zásobováno vodou z veřejného vodovodu.

Úroveň technické infrastruktury v roce 2003 v Libereckém kraji

CESTOVNÍ RUCH

Cestovní ruch je odvětvím, které se prosazuje do ekonomiky Libereckého kraje, a jeho jednotlivých turistických oblastí. Představuje komplexní hospodářsko–ekonomické odvětví, které významným způsobem ovlivňuje zaměstnanost, socioekonomický rozvoj, příjmy místních rozpočtů a v neposlední řadě podporuje investiční aktivitu. V souvislosti s ekonomickým útlumem řady odvětví v turistických oblastech Libereckého kraje se cestovní ruch stává jedním z odvětví, které tyto změny do jisté míry eliminuje, neboť na cestovní ruch lze nahlížet jako na oblast nejrůznějších podnikatelských aktivit.

Na území Libereckého kraje se nachází velké množství kulturně–historických památek a významných turistických cílů. Kraj je vysoce turisticky atraktivní, a to v letní i zimní sezóně. Tato atraktivita je dána mimořádně hodnotnou kulturní krajinou (Krkonoský národní park, Český ráj, Máchovo jezero, Lužické hory, České středohoří, Jizerské hory) a zázemím pro turistiku či zimní sporty.

Cestovní ruch se v Libereckém kraji rozvíjí v šesti marketingových turistických oblastech: Lužické hory a Ještědský hřbet, Máchův kraj, Frýdlansko, Jizerské hory, Krkonose a Podkrkonosí, Český ráj.

Základní ukazatele cestovního ruchu ukazují na významnou pozici Libereckého kraje v rámci České republiky. Počtem hromadných ubytovacích zařízení se Liberecký kraj trvale řadí na druhé místo mezi kraji, počtem pokojů a lůžek na čtvrté místo. V přepočtu na velikost kraje je lůžková kapacita nejvyšší po Hlavním městě Praze. Počtem přenocování hostů v hromadných ubytovacích zařízeních který se pohybuje okolo 3 mil. se Liberecký kraj řadí na 5. místo v republice. Propočtový ukazatel na velikost kraje jej opět posouvá za Hlavní město Prahu.

Charakter návštěvnosti Libereckého kraje (podle čtvrtletí) je díky přírodním podmínkám více vyrovnaný, především v podhorských a horských oblastech. Cizinci představují téměř třetinu hostů v hromadných ubytovacích zařízeních a významně tak ovlivňují toto odvětví. Podstatnou část (dvě třetiny) zahraničních hostů v ubytovacích zařízeních tvoří hosté z Německa. Tradičně na druhém místě co do počtu zahraničních hostů (v roce 2003 – 27 161) se řadí Holanďané, následně pak Poláci (15 008).

Podíl hostů ubytovaných v hotelích a podobných ubytovacích zařízeních v Libereckém kraji (59,8 %) byl podstatně nižší než celorepublikový průměr (70,0 %). V hotelích a podobných ubytovacích zařízeních Libereckého kraje se ubytovalo 87,0 % cizinců což je téměř na úrovni republikového průměru (88,4 %). Využití pokojů a lůžek v hotelích a podobných ubytovacích zařízeních bylo v rámci krajů jedno z nejnižších a nedosahuje republikového průměru.

Počet hostů v hromadných ubytovacích zařízeních v letech 2001 a 2002 poklesl oproti roku 2000, a to především v důsledku nižšího počtu hostů z České republiky. V roce 2003 se oživil zájem hostů z ČR o Liberecký kraj a jejich počty dosáhly téměř výchozího roku 2000. Opačný trend byl zaznamenán v případě zahraničních návštěvníků. V letech 2000 – 2002 se jejich počty zvýšily o 14,4 %, naopak v roce 2003 došlo k jejich poklesu, ne však pod hranici roku 2000.

Současně s poklesem počtu domácích hostů, došlo v letech 2000 – 2003 ke snížení doby jejich pobytu a to z 5,3 na 4,7 dní. Tento vývoj se odrazil v celkovém úhrnu přenocování. Délka pobytu zahraničních hostů se naopak ve intervalu let 2000 – 2003 zvýšila o 6,4 % (z 4,7 na 5,0 dne), což částečně eliminovalo nepříznivý dopad ze strany domácích hostů. Celkový úhrn přenocování hostů v hromadných ubytovacích zařízeních byl v roce 2003 nižší než v roce 2000 o 15,2 %. Tento poklesl ovlivnily domácí hosté, naopak v případě cizinců celkový počet přenocování vzrostl v letech 2000 – 2003 o 10,4 %.

Průměrný počet přenocování hostů v hotelech a podobných zařízeních Libereckého kraje (3,3) byl pod celorepublikovým průměrem, který činil (3,5), rovněž tak v kempech a ostatních hromadných ubytovacích zařízeních. Čisté využití lůžek a pokojů v hotelech a podobných ubytovacích zařízeních Libereckého kraje pokleslo v letech 2000 – 2003 z 37,9 % na 28,9 % a v případě využití pokojů z 43,2 % na 34,2 %.

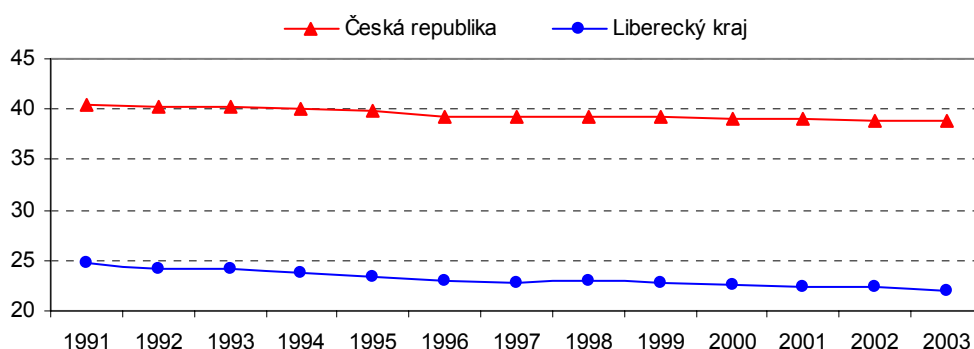
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Životní prostředí musíme chápat jako soubor všech vnějších podmínek, které obklopují lidskou populaci a ostatní živé systémy a poskytují nám všechny nezbytnosti k životu. Soužití člověka s prostředím má dva úhly pohledu – z jedné strany člověk nemůže žít bez vzduchu, vody, potravy, světla a přiměřené teploty, ale na druhou stranu člověk svojí činností životní prostředí zpětně ovlivňuje, a to často negativně.

Celková výměra Libereckého kraje činí 3 163 km² a ve vývoji let se mění minimálně, od roku 2000 se snížila o pouze 16 ha. Z přírodních podmínek kraje vyplývá vyšší podíl nezemědělské půdy než zemědělské a typický pro kraj je jeden z nejvyšších podílů plochy lesa na celkové výměře kraje. Jako pozitivní můžeme hodnotit mírný nárůst rozlohy lesních pozemků (o 214 ha) a vodních ploch (o 13 ha) i trvalých travních porostů (o 1 229 ha).

Na jednoho obyvatele v kraji ke konci roku 2003 připadlo necelých 33 arů zemědělské půdy, 16 arů orné půdy a rovněž 33 arů lesní půdy. Srovnání s hodnotami za Českou republikou (zemědělská půda 42 a, orná půda 30 a, lesní půda 26 a) je zřejmý význam lesních ploch pro celkové zaměření kraje.

Podíl orné půdy na celkové výměře půdy (v %)

Velkoplošná chráněná území představují národní parky a chráněné krajinné oblasti, mezi maloplošná zvláště chráněná území patří národní přírodní památky, národní přírodní rezervace, přírodní památky a přírodní rezervace.

Území Libereckého kraje náleží z přírodovědeckého hlediska k vysoce významným regionům a vyznačuje se velkou pestrostí přírodních ekosystémů, vysokou koncentrací chráněných území, botanicky a zoologicky významných lokalit. V kraji se nachází pět chráněných krajinných oblastí, a to České středohoří, Jizerské hory, Lužické hory, Český ráj a Kokořínsko. Následující tabulka uvádí přehled jednotlivých typů maloplošných chráněných území v našem kraji.

Maloplošná chráněná území v Libereckém kraji

	Počet				Plocha (ha)			
	1999	2000	2001	2002	1999	2000	2001	2002
Celkem	98	99	99	106	6 038	6 040	6 023	6 051
národní přírodní památky	8	8	8	8	259	259	259	259
národní přírodní rezervace	7	7	7	7	2 626	2 626	2 626	2 626
přírodní památky	48	49	49	56	1 416	1 418	1 401	1 429
přírodní rezervace	35	35	35	35	1 737	1 737	1 737	1 737

Kvalitu ovzduší hodnotíme podle celkového množství emisí vybraných základních znečišťujících látek, kterými jsou tuhé znečišťující látky, oxid siřičitý, oxidy dusíku a oxid uhelnatý. Zdroje znečišťování ovzduší byly podle zákona o ovzduší rozděleny na stacionární (velké, střední a malé) a mobilní.¹⁾

Ke konci roku 1998 nabyly účinnosti legislativní změny stanovující přísné emisní limity. Také díky tomu byly od tohoto období zaznamenávány výrazné poklesy emisních hodnot znečišťujících látek, i když ještě nelze hovořit o pravidelném meziročním poklesu. Na území Libereckého kraje není v provozu žádný velký stacionární zdroj znečištění elektrárenského typu, takže za největší znečišťovatele ovzduší lze v kraji považovat centrální

Emise základních znečišťujících látek REZZO 1 v Libereckém kraji

	1999	2000	2001	2002	Index 02/99
Tuhé látky	1 042,4	355,9	264,7	198,2	19,0
Oxid siřičitý SO ₂	4 284,1	3 540,7	2 915,7	2 257,2	52,7
Oxidy dusíku NO _x	2 083,5	1 850,7	1 691,7	1 942,5	93,2
Oxid uhelnatý CO	1 567,8	580,3	744,5	384,1	24,5

Emise základních znečišťujících látek REZZO 2 - 3 v Libereckém kraji

	1999	2000	2001	2002	Index 02/99
Tuhé látky	2 720,3	2 107,2	1 798,9	1 775,2	65,3
Oxid siřičitý SO ₂	4 750,5	3 828,8	3 507,0	2 433,8	51,2
Oxidy dusíku NO _x	1 101,6	956,0	953,0	837,4	76,0
Oxid uhelnatý CO	11 755,4	9 788,4	9 907,3	6 339,0	53,9

zdroje vytápění ve velkých městech. Na celkovém znečištění ovzduší v našem kraji se rozhodující měrou podílí střední a malé zdroje znečištění, a to v tuhých látkách z 90 %, v oxidu uhelnatém z 94 % a v oxidu siřičitém z 52 %. Pouze oxidy dusíku jsou ze 70 % emitovány velkými stacionárními zdroji (REZZO 1). Znečištění ovzduší našeho kraje se v posledních letech jednoznačně zlepšilo. Ze sledovaných znečišťujících látek nastal od roku 2000 pokles emisí kolem 50 % u tuhých látek, oxidu siřičitého i oxidu uhelnatého, ale emise oxidů dusíku se snížily jen o necelých 13 %. Z hlediska velikost zdrojů znečištění docházelo ve sledovaném období u všech typů ke snižování emisí, ale hodnoty u jednotlivých látek jsou variabilní.

Mezi okresy Libereckého kraje se emise jednotlivých látek do ovzduší lišily. V roce 2002 byly ze základních znečišťujících látek nejvyšší hodnoty naměřené v emisích tuhých látek v okrese Semily, oxidu siřičitého v okrese Liberec, oxidů dusíku v okrese Jablonec n. N., přičemž emise oxidu uhelnatého byly vcelku vyrovnané.

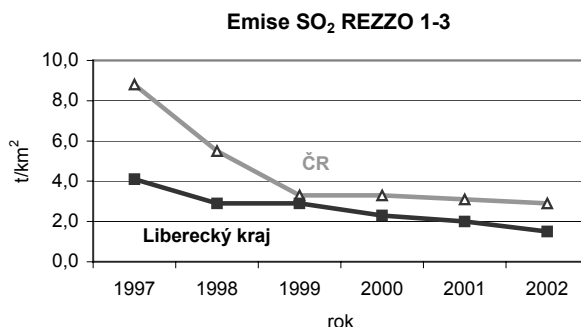
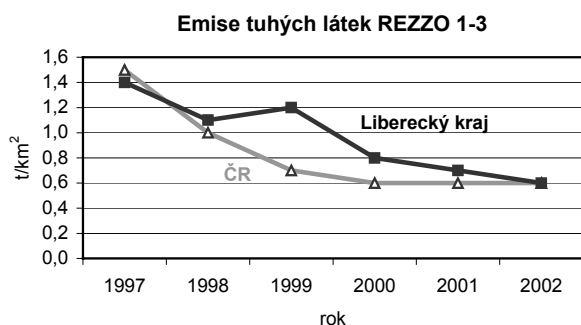
V porovnání s ostatními kraji vykazuje Liberecký kraj jednu z nejnižších emisí všech sledovaných znečišťujících látek do ovzduší.

Statistické zjišťování produkce odpadů se provádí prostřednictvím statistického výkazu u ekonomických subjektů s 20 a více zaměstnanci (u odvětví, která se zabývají nakládáním s odpadem OKEČ 90 vykazují všechny subjekty, OKEČ 37 a 5157 subjekty od 5 zaměstnanců), v případě komunálního odpadu je vybrán soubor obcí a údaje za ČR jsou dopočteny. Od 1. 1. 2002 vstoupil v platnost nový zákon č.185/2001 Sb., o odpadech, který zavádí novou definici odpadu a některých základních pojmů. Z tohoto důvodu lze v případě podnikového odpadu provést pouze srovnání posledních dvou let, u komunálního odpadu produkovaného obyvatelstvem lze srovnávat celé čtyřleté období.

Z celkového množství odpadu vyprodukovaného v našem kraji v roce 2003 vzniklo 69 % z činnosti podniků a 31 % pochází od obcí. Z celkového obecního odpadu bylo 91 % odpadu komunálního, zbývající část tvoří například stavební a demoliční odpady, jejichž původcem je obec.

Hodnotíme-li objem vyprodukovaného podnikového odpadu, byl v roce 2003 nejnižší ze všech krajů a v meziročním srovnání se téměř nezměnil (index 99,0). V množství tohoto odpadu na jednoho obyvatele je náš kraj s objemem 709 kg na posledním místě v rámci České republiky. Množství komunálního odpadu vyprodukované v České republice se výrazně nezvyšuje a ustálilo na hodnotách kolem 280 kg na jednoho obyvatele. Náš kraj s 288 kg na obyvatele se od tohoto průměru téměř neodlišuje a mezi kraji tak zaujímá pomyslnou pátou příčku.

¹⁾ Velké stacionární zdroje znečištění jsou zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu 5MW a vyšším a zařízení zvlášť závažných technologických procesů (označují se v registru emisí a zdrojů znečišťování ovzduší REZZO jako REZZO 1), střední zdroje zahrnují technologické objekty obsahující stacionární zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu od 0,2 do 5 MW a zařízení závažných technologických procesů, jakož i uhelné lomy a obdobné plochy s možností hoření, zapaření nebo úletu znečišťujících látek (REZZO 2), malé zdroje znečištění zahrnují technologické objekty obsahující stacionární zařízení ke spalování paliv o tepelném výkonu nižším než 0,2 MW, zařízení technologických procesů nespádajících do kategorie velkých a středních zdrojů znečišťování, plochy, na kterých jsou prováděny práce, které mohou způsobovat znečištění ovzduší, skládky paliv, surovin, produktů a odpadů a zchycených exhalátů a jiné stavby, zařízení a činnosti výrazně znečišťující ovzduší (REZZO 3). Mobilní zdroje znečištění jsou zařízení se spalovacími motory, která znečišťují ovzduší, zejména silniční motorová vozidla, železniční kolejová vozidla, plavidla a letadla (označují se jako REZZO 4).

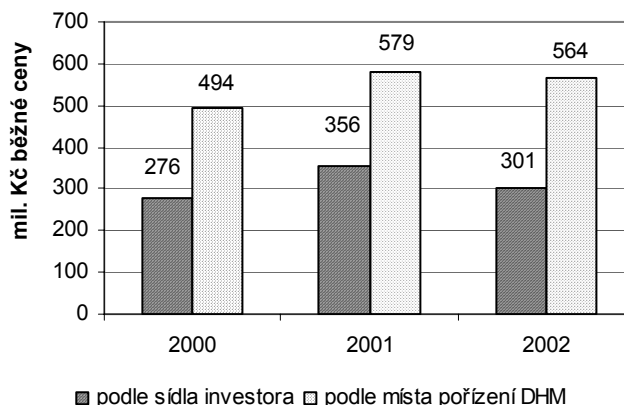
Z hlediska nakládání s odpady se v roce 2003 téměř 65 % celkového množství odpadů likvidovalo ostatními způsoby, 13 % se dále využívalo a 22 % bylo různými způsoby odstraňováno, např. skládkováním.

V období let 2000 – 2002 bylo v Libereckém kraji na ochranu životního prostředí proinvestováno celkem 933,3 mil. Kč. Nejvyšší roční hodnota investic činila v roce 2001 356,2 mil. Kč a v roce 2002 klesla na 276,3 mil. Kč. Uvedené objemy investic jsou ze všech krajů nejmenší, takže podíl kraje na investicích na ochranu životního prostředí v České republice se pohyboval v intervalu od 1,4 % v roce 2000 do 1,9 % v roce 2002.

Největší podíl investic na ochranu životního prostředí v Libereckém kraji v roce 2000 byl určen na ochranu ovzduší a klimatu (45,2 %) a tento trend pokračoval i v letech 2001 (50,1 %) a 2002 (46,8 %). Dále bylo nejvíce investováno v oblasti ochrany vod, kde byly nejvyšší investice realizovány v roce 2000 – 126,1 mil. Kč, tzn. 41,9 % celkového objemu investic v kraji. V dalších letech však podíl investic v této oblasti klesl, v roce 2002 až na 23,3 %. Z dalších sledovaných oblastí ochrany ŽP byly v roce 2001 značné investice zaměřeny na nakládání s odpady – 73,6 mil. Kč, tj. 20,7 % a v roce 2002 na ochranu půdy a podzemní vody – 51,9 mil. Kč, tj. 18,8 %.

Z hlediska financování převládaly ve sledovaném období vlastní zdroje, které zajišťovaly pořízené investice na ochranu životního prostředí v kraji více než ze 60 %. Druhým významným zdrojem byly především v letech 2000 – 2001 návratné úvěry (23 %), ale letech 2001 – 2002 se také zvyšovala podpora z veřejných rozpočtů.

Pořízené investice na ochranu životního prostředí v Libereckém kraji v mil. Kč

ZÁVĚR

- K 31.12.2003 žilo v 216 obcích Libereckého kraje 427 722 obyvatel. Od roku 2000 se tento počet snížil o 0,3 %. Ve věkových strukturách jednotlivých okresů, měst i obcí přetrvávají rozdíly, způsobené odlišným vývojem.
Ve sledovaném čtyřletém období stoupl v Libereckém kraji počet rozvodů. Počet uzavřených sňatků i počet narozených dětí se udržuje na nízkých hodnotách.
Téměř všeobecně města co do počtu obyvatel, ztrácejí a naopak menší obce migračně získávají.
- Bytová výstavba zaznamenala pozitivní vývoj ve všech etapách. V hodnoceném období byl nejvýraznější nárůst o téměř 62 % vykázan v zahajování nových bytů. Celkový počet dokončených bytů v letech 2000 – 2003 byl o 21 % vyšší než v období 1996 – 1999.
- Pracovní potenciál Libereckého kraje byl v roce 2000 tvořen 215,2 tisíci obyvateli, do roku 2003 poklesl o 0,6 tisíc ekonomicky aktivních obyvatel. Podíl ekonomicky aktivních žen se v letech 2000 – 2003 pohyboval kolem 44 %. Míra ekonomické aktivity, vyjadřující podíl pracovní síly na počtu všech osob starších 15 let, klesla z hodnoty 60,5 % v roce 2000 na hodnotu 59,9 % v roce 2003.
V letech 2000 – 2003 se zvýšila průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnanců kraje (za fyzické osoby) o 24,6 % a v roce 2003 dosáhla výše 15 106 Kč. Zaměstnanci našeho kraje pobírali v roce 2003 zhruba 89 % průměrné hrubé měsíční mzdy v České republice, která činila 16 917 Kč. V porovnání 14 krajů se jedná o sedmou nejvyšší mzdu.

- Míra nezaměstnanosti v Libereckém kraji se dlouhodobě zvyšuje - podle údajů Ministerstva práce a sociálních věcí dosáhl k 31. 12. 2003 hodnoty 9,5 %.
Snižuje se počet nabízených pracovních míst nabízených úřady práce. Ke konci roku 2003 na jedno volné místo připadalo téměř 12 uchazečů.
Obecná míra nezaměstnanosti vzrostla od roku 2000 z 5,4 % na 6,9 % v roce 2003. Obecná míra nezaměstnanosti se zjišťuje podle metodiky Mezinárodní organizace práce (ILO) a požadavků Eurostatu.
- Ekonomická základna kraje je charakterizována převažujícím průmyslovým odvětvím, i když ve struktuře průmyslové výroby došlo k určitým změnám . Tyto lze spatřovat ve struktuře ekonomických subjektů, zaměstnanosti, tržeb z průmyslové výroby i tvorby hrubého domácího produktu.
- Zemědělská výroba v kraji má v důsledku přírodních podmínek poněkud specifické zaměření. V půdním fondu kraje převažuje z 55 % nezemědělská půda a ze zemědělské půdy je pouze 50 % orné půdy, zatímco v rámci republiky se procento zornění pohybuje kolem 70 %. Na orné půdě jsou pěstovány především obiloviny a píce, pokračuje omezování výroby brambor. Stavby hospodářských zvířat proti roku 2000 klesly ve všech hlavních kategoriích vyjma ovcí a beranů.
- Stavebnictví patří v kraji tradičně k významným odvětvím, zaměstnává kolem 20 % všech pracujících v kraji. Objem stavební výroby „ S „ firem se sídlem kraje od roku 2000 vzrostl o 25 %. Počet vydávaných stavebních povolení se oproti roku 2000 zvyšuje, průměrná hodnota jednoho povolení však klesá.
- Ve sledovaném období došlo k poklesu počtu základních škol a jejich žáků, současně se zřetelně zvýšil počet studentů středních odborných škol a učilišť, gymnázií a liberecké vysoké školy.
- V roce 2003 sloužilo obyvatelům kraje 187 samostatných ordinací praktického lékaře pro dospělé, 97 ordinací určených pro děti a dorost, 219 ordinací stomatologů a 240 ordinací jiných specialistů. Akutní, následná a rehabilitační péče je zabezpečena stabilizovanou sítí deseti nemocnic, kde je pacientům k dispozici 2 538 lůžek.
- Průměrné procento pracovní neschopnosti dosáhlo v roce 2003 v Libereckém kraji hodnoty 7,66 %. Liberecký kraj se tak zařadil v mezikrajském srovnání na třetí místo. V průměru bylo v kraji každý den roku 2003 v kraji 12 780 práce neschopných.
- Liberecký kraj je díky přírodním podmínkám, množství kulturně–historických památek i vcelku dobrému životnímu prostředí známou a navštěvovanou turistickou oblastí. Počtem hromadných ubytovacích zařízení i počtem přenocování ve vztahu k velikosti kraje se řadí na jedno z předních míst mezi všemi kraji.